

66.69(2)

Ж 422

А. ЖДАНОВ

ВКП(б) УСТАВЫНДА СОЛЫНТАЛАР

ВКП(б)-нын XVIII съездинде доклады

ОЙРОТСКИЙ ОБЛАСТЬТЫН
НАЦИОНАЛЬНЫЙ ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫ
г. ОЙРОТ-ТУРА
1939

94444 yp

БАСТЫРА ОРООНДОРДЫН' ПРОЛЕТАРИЙЛАРЫ, БИРИКЛЕГЕР!

1940
Ор
1940

Handwritten notes in the top right corner, possibly identifying the subject or date.

Оп. 88.

Зкп1

ж 42.

А. ЖДАНОВ

ВКП(б) УСТАВЫНДА СОЛЫНТАЛАР

18 мартта 1939 дб.
ВКП(б)-нын XVIII съездинде доклады

ОЙРОТСКИЙ ОБЛАСТЬТЫН
НАЦИОНАЛЬНЫЙ ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫ
г. ОЙРОТ-ТУРА
1939

66.69(2) БКП (8) 2

* 422

5-мА-БКПУС

КИРЕ СЭС

Нёкёрлөр!

Нёкёр Сталин партиянын XVIII съездинде бойынын докладында бистин партиянын экинчи бешдылдыкта айдары дьок дьаан дьенюлер дьенип алганынын итогторын эткен. Нёкёр Сталин бистин дьенюлердин аялгазында ёнётийин тереңжиде ойгор анализ эдип, ССР Союз социализмнан коммунизмга табынча кёчёр задачага колбой иштин дьаан программазын темдектеди.

Социализмнын дьенюзи—бистин партиянын триумфы, онын Ленинско-Сталинский башкартузынын триумфы.

Партиянын политиказы дьентен, онын теориязы, онын идеологиязы дьентен, онын организационный принципы дьентен.

Бистин партияны кюреелей бистин орооннын кёп миллион колкучиле дьаткан албатызы биригип алган. Онын идеязы, коммунизмнын идеязы, советский албатынын маанызы болуп туры.

Социализмнын строительствозынын бастыра телекейде исторический задачаларды бюдюрери ле дьуулап дьенип алган социализмды, курчай турган капитализмнан ла онын СССР ичинде агентуразынан корулап алары, партийно-политический ле организационный ишти тэзинен ала дьанырта дьазап аларын партиядан некеген.

Ёштулердин каразынан арутанып, оныла большевистский бир болгонын ла бойынын рядтары бек болорын тыгыдып, партийно-политический ле организационный ишти дьаныртып, партия бойынын ийде-кучин, бойынын идейно ле организационный дьепсерин айдары дьок тыгыткан.

Партия качанда кючтю болгонынан кючтю болуп тура барды!

Бис мыныла нёкёр Сталиннин башкартузуна молдьюлу. (*Экпидю колчабыжу, ончозы тургулайт, „Ура“ деп юндер болды*).

Бистин партиянын кючюннн источниги, онын бастыра телекейде исторический дьенюзиннн источниги мындый, ол дьаны партия, ленинско-сталинский бюдюмдю болуп, оппортунисттарга ишмекчи класстын бастыра ёштулерине дьёпсинбес партия болуп дьат. Бистин партия—ол Маркс—Энгельс—Ленин—Сталиннин теориязынын бек тэзёлгезинен ёзюп чыкан, социальный революциянын партиязы болуп дьат. Онын программазы ла тактиказы, организационный принцибы марксизм—ленинизмнын бек тэзёлгезине тэзёлгөн. Онын рядтарында, ишмекчи класстын тал-

дама чыгартулу улустары, онын талдама санаалу, революционный, дьалтанбас, дисциплиналу, сран'ай беринген уулдары. Онын шыттуузында большевистский партия ишмекчи класстын, онын революционный авангарды, дьуучул штабы болуп турган, партиязы.

.....пролетарийлерди дьан учун тартыжуга апарарга дьеткил дьалтанбас, уур аялгаларда революционный обстановканы шююжерге дьеткил ченемелдү, кандыйла дьолдогы суу алдында ташты аралай басып амадузына барарга дьеткил ээлгир партия керек" (Сталин, „Ленинизмнин тэзэлгелери керегинде“). Ишмекчи класстын авангарды большевистский партиянын ролы дьангысла бойынын революционный, научный программазыла, тактиказыла бюдюрлү турган эмес, дье организационный ижиле бюдюрет. Бистин партияны анылаштырар башказы мынды, ол бойынын бастыра революционный ижинин этабы тушта ёнётийин, организациянын учурын кичееген. Ол партиянын исторический ижинин аялгазына келишкедий ле онын политический задачаларын бюдюрөгедий ондый организационный бюдюрлү тургузып, бойынын ич бойындагы дьюрюмине келишкедий кажыла каттап ондый правила ла закон тургузып, организационный сурактарда оппортунизмды ооткон.

Большевизмнын организационный принципы, революционный программаны ла тактиканы дьюрюмдү эдер дьепсели болуп дьат, эмезе темир тэзэлгелю организация дьогына революционный программа дьюрюмдү болоры дьок болуп дьат. Ленинско—Сталинский организационный принцип партиянын строительствозы бойынын быжузын партиянын уставында тапкан, сьдо партийный организациянын практический ижинин эп-аргазын, партияны эдер бюдюрмин, онын ич бойында дьюрюминде правиланы анылап дьат. Бистин партия телекейде исторический миссия, социалистический революциянын, ишмекчи класстын диктатуразынын бюдюрер организаторы ла баштаачызы, бистин партиянын строительствозынын эн керектю организационный принцибын мынайда анылаган: партийный организациянын ижиндесюрекей кату централизмды, ич бойында сознательный дисциплинаны кату тудуп, таабы бир, ижи бир болуп, фракцияны ла группировканы дьуутпай, партияга кирип тургандарды быжулап талдап алып, партияны оппортунистардан, оок буржуазный элементтерден бёлө коруп, партиянын члендеринин эркин болоры керегинде килемкей болуп, партиянын ич бойында демократияны ёскюрери. Бу принцип партиянын уставында быжуланып, партиянын кубулбас тэзэлгези болуп дьат.

Партия качанда болзо, уставы партийный дьюрюмнин ле партийный строительствонун бузулбас тэзэлгези деп бодогон. Ол качанда болзо, уставтын положениезин бастыра чике бюдюрери учун тартышкан. Большевистский организационный принциптарда салылган улу кючти билип, ВКП(б) уставына олорды тэзэлгё шююлте эткен, буржуазиянын ла эки дьюстенечилердин дьюзин—дьююр таштанчы—куйруктары партиянын членинин

улу адыла дьажынып алып, партиянын уставын бузып саларга, партиянын бир болгону бузарга, СССР-да капитализмды ойто тургузарына амадап, партияны уяндадарга дьаныс катап ченешкендер эмес. Калганчы дьылдарда дезде, албатынын дьескимчилю ёштулери—троцкистско-бухаринский, фашизм-нын буржуазно-националистический агенттери, шпиондоры, диверсанттары, бойлорынын бускушту, амадузыла партиянын уставын бузуп саларга элбеде тузаланган темдектерди кёргюсти. Бу бускалан—демократический централизмнын принцибынан тескерлеп, партияга шююлтези дьогынан алып, партийный хозяй-ствоны оны—учы дьок эдип тудуп турганы, большевистский кёргюрин коомой болуп бистин партиянын организационный тёзёлгёзи ундулганы болуп турган. Ондый учун партиянын уставынан тескерлеп, уставтын эжизин ле заканды бусканы, партия керегинде Ленин—Сталиннин юредюзин бузуп, партияга кэршузын дьетиргени болуп дьат.

Революционный марксизмнын партиязы бойынын ижинин организационный бюджетми ле эп-аргазын чокумду аялгандан камаан-ду эдип анылайт. Бу мынан кёрюп большевиктердин пар-тиязы тургузып салган партийный строительствонин бюджетмин догма, ёлю схемага качанда бурултпаган. Уставтын организацион-ный бюджетминде марксистский теорияны ёскюреринде, бистин партия марксизмнын творческий дьеринде туруп, уставтын ор-ганизационный бюджетмин дьаны ченемелле байгызып, классовый тартажудын ёзюп турган аялганынан ла дьаны политический задачалардан камаанду болуп дьат.

Бу мынын керегинде Х-чы партийный съезд „партийный стро-ительство керегинде“ бойынын резолюциясында мынайда дьарта-ганын слерге эзедейин деп турум:

„1. Революционный марксизмнын партиязы революционный процесстин бастыра текпиштерине, партийный организацияла-рынын бюджетмин, ого тюней онын ижинин эп-аргазына чике дьарамыктузын бюджетерин чек дьаратпайт. Организациянын бюджетмин ле иштин эп-аргазын анчадала эмдиги чокумду исторический обстановкалар ла бу обстановкадан чыгып тур-ган задачаларла бютюк дьартап дьат.

2. Бу шююлтеле, кандыйла организационный бюджетми ле иштин эп-аргазына келиштире революциянын ёзюминде объ-ективный аялганын солынтазыла партийный организациянын ёзюмдю бюджетминен ёзюминин буудагы да болуп калардан маат дьок; кайра алар болзо, дьарамыкту эмес болгон органи-зационный бюджетми ойто керектю объективный ёзюмине кели-штире бир болуп, дьарамыкту туруп алары дьарт.

3. Бир дьанынан дьаныдан салынып турган аялганын ла экинчи дьанынан организациянын тургускан бюджетми ле онын ижинин эп-аргазы дьанынан ортолорында дьарашпазы курсты солыыр керек деп калганчызын айдарынан озо темдектелип дьат. Бумынын калганчы солынар учурлузы ол тушта болор,

качан бастыразында, эн керектюзинде, тѣзѣлгѣзинде эмди болор бюджетю организациянын тургускан онын ижинин эп-аргазына келижер задачаны бюджетген тушта солынар учурлу".

Бистин партиянын историязы организационный иштин бюджетю ле эп-аргазы солынар кѣп тоолу солынталарды билер. Эн керектю бузулбас, тѣзѣлгѣ организационный принципы артырып, партия качанда онын ижин дьарандырып турар, политический задачаларды бюджетерин дьеткилдеер сѣс ле керектер бир болорын дьеткилдеер ондый организационный бюджетю тургузып турган. Партия бу мынан кѣрюп, керектин турганында, дьаны задачаларда бойынын ижинин ченемелдеринде солынталарды кѣрюп, бойынын уставында дьаныс катап солынты эткен эмес. Орооннын политический дьорюминде дьаан бурулталу солынталарла, бистин партиянын дьаны политический задачаларла партиянын уставында солунты дьол эдип турганы тегиндю эмес. Партиянын уставында эн керектю солунтазы 1922 дьылда дьаны экономический политика ѳзюп турган ѳйгѳ, 1925 дьылга качан партиянын XIV съездинде партиянын алдына социалистический индустриализациянын задачазы турганына, 1934 дьылга— партиянын XVII-чи съезди болуп, качан экинчи бешдьылдыктын исторический задачазын бюджетерине кирип алган ѳйгѳ келижиб дьат.

Партийный иштин ле партийный строительствонин сурактары калганчы дьылдарда башка анылу учурлу болуп турулар. Социалистический дьангыртулардын айдары дьок мергези, партийный ла государственный строительствонин бийик тѣбюзи, социалистический строительствого кѣп миллион советский албатыны тартып турганы партиядан дьакшы баштаарын дьаан некеп турды.

Организационный сурактын учурын кѣдюрери бистин партиянын ишмекчи класстын озочылы болор рольын кѣдюрерин учурлайт.

Партиянын XVII съездине организационный сурактарды, оргишти политический дьолдын некелтезине тартар керегинде сурактарды нѳкѳр Сталиннин докладына, нѳк. Кагановичтин докладына ла XVII съездинтн резолюциясында элбеде тургускан болгон.

Социализмнын дьенюлеринин аялгазында, качан СССР ѳзюминин дьаны дьольна—класс дьок социалистический дьоннын строительствозын бюджетер, табынча социализмнан коммунизмга кечер дьолго кирип алган аялгаларда бистин партиянын рольы кандый болгон, эмди дѳзе онон тын кѣдюрелип дьат.

Ѳткѳн дьылдар, партияны юзюк дьогына дьѳпсендирер, онын организационный дьѳпселин курчыдар дьылдар болгон. Дьѳ Ленин бойынын „Бир алтам ичкери, эки алтам кайра“ деп сюрекей дьаан билдирлю ижинде, онын кийнинде большевиктердин партиязынын дьаны бюджетю организационный тѣзѣлгѣзи болуп турган организационный положениени ѳскюрерде, нѳкѳр Сталин дѳзе, теория, идеология ла тактика дьанынан, онойып ок бистин

бастыра организационный ижибисти научный дьолго тургузар сурактарда партия керегинде организационный юредюниг тѣзѣлгѣзин онон ары ѣскюрюп, Ленинниг бергениле, партия керегинде организационный юредюниг дьаны положениезиле дьаны законныла талтырып, большевизмнын организационный наукага ичкерледип, оныла партияны ла ишмекчи классты бистин ороондо социализмды эдер телекейде исторический задачаларды бюджетине дьепсеген. (*Колчабыжу*).

Мында мен мынайда партиянын XVII съездтен ала XVIII съезде дьетири онын организационный ченемелге байыганы дьанынан кандый дьаан учурлу болгонын дьюкле темдектейин деп турум.

Нѣкѣр Сталин, партиянын организационный строительствозынын сурактарында марксизмнын дьаркынду творческий дьозокторын партияга тургускан. Мен политический дьолдын ла организационный иштин ортозында тундежери керегинде юредюде, кадрларды талдап алары, воспитаниези, ишке ылгаштырып тударын научный тѣзѣр керегинде; бюдюргенди большевистский шиндери тѣзѣп алар керегинде; партиянын рядына кирип калган ѣштюлерле тартыжар тартыжунын эп-аргазы, партиянын рядын перерожденецтерден ле эки дьюштюлерден арутаары учун тартыжары керегинде; большевизмды билип аларында адыкчылар болор керегинде мен эзеп айдып турум.

Бу бастыра сурактарла нѣкѣр Сталин партияны, организационный большевистский теориянын тѣзѣлгѣзинде ле баштап иштедип турганында байлык вкладту ойгор ло кѣскюр дьартаганыла дьепсендирген.

Ненин учун ВКП(б) уставында солынталарды эдери керектю?

Партиянын XVIII съезди качан СССР-дын экономиказында ла классовый структуразында тѣс солынты болуп турган тушта дьуулган.

Мере бу сурактардын ончозын учынан ары айдарыда дьок, оны Сталин ла Молотов нѣкѣрлѣр бойлорынын докладтарында дьеткип, дьартап айдып салган.

СССР-да социализмнын дьенгени социалистический экономика бийлеерин дьеткилдеген. Ого келиштире экономика дьанынан тѣзинен ала солынтала, ССР Союзтын классовый составы солынды. Социалистический строительствонын дьылдары туркунына дьимекчи элементтерди-капиталисттерди, кодьойымдарды, кулактарды, спекулянттарды ончозын дьоголтып салган. СССР-дын колкючиле дьаткандары—ишмекчилер, крестьяндар, интеллигенция—социалистический строительствонын дьылдарында терен солына бердилер.

СССР-дын колкючиле дьаткандарынын ортозында классовый граны дьоголып, арланып, ишмекчилердин, крестьяндардын ла интеллигенциянын ортозында экономический ле политический келишпези арланып туру. Шак бу тѣзѣлгѣ аайынча советский дьоннын морально-политический бир болгоны ѣзюп чыкан, Со-

ветский дьоннын бу морально-политический бир болгоны СССР Верховный Советтин ле Союзный республикалардын Верховный Советтеринин выборлорында коммунисттердин ле партийный эместердин блок дьеткил дьенюлеринде ле тѣзѣринде бойлорын-ын дьарт дьеткил ижемчизин алган.

Партияны кюреелей, озочыл ишмекчилерден, крестьяндардан ла интеллигенциядан партиянын керектери учун эркин ле сознательный туружаачылардан, онын дьолын албатыга ѣткюреечилерден кѣп тоолу партийный эмес большевик кадрлар ѣскѣн.

СССР да экономикада ла классовый структуразында тѣзѣлгѣ солынтага колбой, партияга дьяныдан члендер алар аялгада ВКП(б) уставында айдылганды солыры керектю болуп дьеткен.

ПАРТИЯГА АЛАРЫНДА КАТЕГОРИЯНЫ ДЬОК ЭДЕР КЕРЕГИНДЕ

Партиянын уставы аайынча, партияга дьян'ыдан члендер ала ры тѣрт башка категориялу, партияга кирип турган кижы бу ѣйдѣ социальный положениеезинен камаанду алып турган порядок, СССР-да, социализмнын дьенюлеринин шылтузында классовый структуразы ла советский дьон солынып турганына срангай келишпей дьат. Партияга алар тушта башка-башка категория тургузары ла башка кандидатский стаж токтоп дьат.

Партияга алып тургандарды социальный положениеезинен камаанду эдип, башка-башка категориялу эдип партияга алып турарын 1922 дьылда НЭП башталарда партиянын XI съездинде, бистин партияга пролетарский эмес элементтер кирерге дьеме болбозын деп, амадап тургускан болгон. Ол тушта керектин турган аялгазы эмдиги керектин турганынан тѣзинен ала башка болгон. Ол тушта пролетариат кезиктей деклассированный болгон. Крестьяндар алдынан дьаткандар. Дьимекчи класстарды ончозын дьоголтколок болгон. НЭП, партиянын члендеринин кезиктерине, анчадала пролетарский эмес элементтерге дьайрадылганду дьедимин дьетирип турган. Ондый аялгаларда, партия бойынын озочыл ролын дьенюлю бюдюрп аларга бюдумчизи дьок оок буржуазный элементтерге удурлажып, партияга аларында башка-башка категорияны тургузары керектю болгон. Ол партияны тыгыдар керегинде ле бойынын исторический учурын бюдюрерге дьяан учурлу болгон.

Ондыйда болзо, ѣйлѣп турар керектер, бистин' ороондо социализм дьенип алган шылтуунда, токтоп дьат. Олор-бу ѣйлѣйтѣни эмди партиянын рядын ишмекчи класстын керектерине беринген озочыл ишмекчилерден, крестьяндардан ла интеллигенттерден толтыраын булгап, буудактап дьат. Партия эмди эски рамкаларда, эски нормаларда артарга болбос. Партияга аларында дьюзюн-дьююр категория керектю болоры токтоп дьат.

Партияга аларында бар порядок кандыйда практический башказында ла ондобозында кажыла партийный организацияларда

бар болуп турган кѣп тоолу темдектерди кѣргюзип те берер аргалу.

Мастерлер эмезе директорлор болуп турган, дыакшы ижи учун баштаачы ишке туткан талдама стахановецтерди партияга алар тушта экинчи сорт улустын аялгазына учуражып турат.

Ишмекчи эмезе ишмекчининг уулы обрзование алган болзо, партияга алар тушта ол тѣртинчи категорияга келижет.

Темдектегежин, Ленинградтын талдама стахановецтеринин бирюзи нѣк. Сметанин, эмди СССР-дын дьенгил промышленностьтын наркомынын заместители эскиде „Скорород“ фабриктин ишмекчизи болгон. Ол талдама стахановец болордо, оны цехтин начальниги эдип туткан. Оны партиянын кандидадына алган, цехтин начальниги деп экинчи категорияга тургускан. Онын кийнинде оны дыакшы иштегени учун ѳрѳлѳдип, фабриктин директоры эдип туткан, ол тушта 1939 дьылда февральда, оны кандидаттан партиянын членине кѣчюрер сурак турарда, ого тѣртинчи категорияла партияга кирерге келишти.

Кижичекери барып, ѳзѳт, оны партияга алар аялгазы дезе уурзып кюч болуп турат. Сметаниндын нѣкѳрлѳргѳ, ондын аялгага учуражып тургандарга ончозына ненин учун партияга аларын коомойтыдар учурлу болуп турганы дыарт эмес болгон. Нѣкѳр Сметанин оны дыаратпай турганы чынга келижет: ол сураган „Мен кандый коомой, боло бердим, качан мени ишмекчиден цехтин начальниги эдип турарда, мен канайта коомой боло бердим? Качан мени фабриктин директоры эдерде, мен неле коомойтый бердим? Мен азийда рядовой ишмекчи болуп дыюреримде, ненин учун эмди дыаан партийный стажту кѣп тоолу „рекомендательдер“ бедреер учурлу болдым“?

Эмезе бу съезде, Ленинградтан уткуул айткан, нѣк. Карташевты алалдар. Уканда коомой куучындабады, коомой ишчи эмес болгодый. Ол ССР Союзтын Верховный Соведининг выборлорында партийный эмес агитаторлорго тудулган. Нѣкѳр Карташевтин профессиязы—слесарь, стахановец болгон, эмди дезе ИТР организациязына ишке тудулган. Качан оны партияга алар сурак турарда, оны экинчи категорияла алган. Мында кандый санаа? Не болот, Карташевтерден партияны „корулаарга“ керектю болот.

База темдек, Сталинградский областтын Сталинский районнын конференциязынын качан озочыл ишмекчи нѣк, Мусин баштаачы ишке тудулган кижичек—баштапкы категорияла партияга кирерге цехтин ижине ойто барган.

Ондын темдектерди мунла да айдарга бар. Ол нѣкѳрлѳрдин комудалынан ла дьетире билбезинен законго дыарамыкту ѳзюп турылар, олардын сок дыаныс „бурузы“ ѳрѳ ѳзюп барганы болуп дыат. Бу мынын ончозы дыюрюмде ѳдюѳ турган партияга алар норма эскиргенин, чып-чын озочыл ишмекчилерди, крестьяндарды ла интеллигенцияны партияга аларын буудактап турганы керелейт.

Башка башка категорияла партияга аларында качан монтерды,

мастерлерди оңон до ёскёзин кандый категорияга келиштирер деп башты теенидип турган практика неге баштаганын слер биллип турыгар башка башка профессиялу улусты кажы бир категорияга келиштирер керегинде сурактарды бюткюл „тарифный справочник“ болуп турган. Дье мында канайдада дыанданзаң, кандыйда „справочник“ сананып тапсаң норма эскирип калганы, ол эмдиги бюткен керектерге иштеп болбой токтой бергени дыарт. Бу уставный норма дыогылар бюдюмдю болуп туры, металлурктардын тилине айткажын—туза дыок кюл болуп калды. *(Каткы).*

Эски норма учун, дыаны дыиит кючти ёрёлётпёс кююндю сондоп калган элементтер тудунып турат.

Эскирген норма сондоп калганды дыарандыар керектин чынын алар болзо, дыагы советский интеллигенция ишмекчи класетын ла крестьяндардын озочыл улустарына, антимарксистский ле антиленинский кылыкты токтодор, бойынын образованиезиле эмезе дыакшы ижинин кючиле озочыл дыерге чыккан, озочыл улуска адыару болорын дыарандыра тискинди берип дыат.

Бу мынын ончозы айдып турганы качан бирде керекте болгон бюдюмин дыюрюмде бойын ёткюрип, эмди учуры ла дыарамыгы дыок бюдюм бойында дыедикпестю болуп тура барды. Организационный бюдюми учурына келижер учурлу, учуры дезде бисте класстардын дыууктажар ла классовый башкаларын дыогылар дыолло барар учурлу.

Съездтин шююлтезине тургускан бу тезисле, партияга башка башка категорияла алар порядокты солызын, ишмекчи класска, крестьяндарга ла интеллегенцияга келижеринен камаазы дыогына партияга алар бир условие ле бир аай кандидатский стаж тургуссын деп айдылып дыат.

Партияга алар условиеде тезисте айдып турган солынты социализмнын дыенюлеринин торт аайы болуп дыат.

Тезисле, партияга кирип тургандарга бир дыылдын кандидатский стаж темдектелип дыат. Ондый стаж, кандидатка бу ёйдё партиянын уставыла, программазыла, тактиказыла таныжып, партийный организация кандидаттын акту бойынын качествозын шиндеп кёргёдий эдип аларга дыеткил.

Эмди бистин партияга социализм учун тартыжудын кандый ла участокторында шинделген озсчыл улустар кирип турганын ундуурга дыарабас.

Партияга алары бойынын ёйинде токтогонын слер билгенигер. Ол 1936 дыылда 1 ноябрьда ойто башталган. Качан партияга албай турган ёйдё партияга кюрелей ёзюп келген активтар эмди партияга дыагы члендер болуп кирип турган эн керектю источниктер болуп туры.

Эмдиги бар болуп турган, кандидатский стажты ёдёр практика сюрекей дыаан дыедикпесте кыйналып дыат. Дыаан деген дыедикпестерди, кёп парторганизацияларда кандидаттарла иштеп турганы сранай коомой болуп „чакка“ деп айдаачы, кандидатка 6-7-8 дыыл оңон узакта дыюрери болуп дыат. *(Залда кыймык,*

каткы). Партияга кюннинг сайын дыаныдан ийде-кюч эдип алып турган кадр кандидаттарды тюрю резерва эдип алар ордына ол кёп организацияларда бойынын креезинде „тийбес фонд“ болуп калган.

Калганчы ёйдё, съезд алдында партийный организациялар кандидаттан партиянын членине кёчюрер ишти бир канча дыарандырып алдылар. Дье ондыйда болзо, эмди кёп дыыл стажту кандидаттардын тоозы ас эмес. Адьярып алгажын сочувствующийлердин группазында улустар дыылдарла кыймыктаныш дыоктон, кандидатка аларын сакуп дыат, сурак, оморды партияга качан алар? Тёрт дыылга сочувствующийлерде, 7—8 дыыл кандидатта дыюргендер омор качан партиянын члени болуп турар? (Залда жыймык). Мындый каршулу практика партиянын членине ле ишчилерине чимеркеп формально-бюрократический, партияга дыамандашкандардан болуп турганын айдарга да кереги дыок.

Кандидатский стажты бир дыыл эдип тургусканы бу каршулу практиканы дыогултарына амадап, партийный организацияны воспитательный ла организационный ишти кандидаттардын ортозында ёрё кёдюер, кандидатский стажты ёдёр керектерди формальный эмес эдип алар.

Тесис аайынча партияга кирип тургандардын ончозы кыялта дыоктон, юч дыылдын партийный стажту, ол кижинин ижин бир дыыл билер партиянын юч членинег рекомендаця экелип берер учурлу.

Бу предложение нёкёр Ленинин 1921 дыылда 15 сентябрьда нёкёр Молотовко бичиген запискада дыартаганыван алынып дыат; нёкёр Ленин айткан:

„Рекомендацияны дыанысла мындый улуска, кем ол рекомендаця алып турган кижини бир дыылдан ас эмес акту бойын кажы бир партийный организацияда кожо иштегенин, билер болзо, берерге керек“.

Ондый предложение рекомендаця беречилер, рекомендаця алып тургандар учун карулу болорын тындыат.

Рекомендация беречилердин тоозы ла омордын партийный стажы не учурлу десе, тезистерде берилген формулировка партиянын члендерине, калганчы дыылдарда, партияга кирип тургандарга рекомендаця берер аргалу болорын учурлайт. Бу предложение аланзу дыокто, бойынын ёйинде дыарамыкту да болуп дыат.

Партия, дыаан политический воспитаниенин школын ёдюп келген, озочыл актив улустарла толтырылган. Партиянын бу дыаны члендеринин рекомендаця берер правозын дыоголторы дыастыра болор эди.

Нёкёрлёр, дыюжун башка категорияларла рекомендаця берер бар болгон система аайы дыок уур ла ёйинен ажыра рогатка болуп турган.

Рекомендацияны таап аларга—анчадала тёртинчи категорияла партияга кирип турган нёкёрлёргё дыенил керектер эмес болгоны

слерге дьарт. Кезигинде кижидьеткил рекомендация таап аларга, мокоп кючидьып дьурет (*Залда кыймык*).

Тезисле айдылган рекомендация берер дьаны порядок бу дьарабас керегидьок рогатканы токтодып салар арганы берер.

Партияга алар дьаны условие, кайда районный болуп бёлюнеридьок городтордо, райкомдордо ло горкомдордо баштамы парторганизациянын партияга салган решениезин дьёптёёр калганчы инстанциязы болуп турганын кёрюп дьат. Бу бистин' райкомдорго ло горкомдорго партияга алары учун, партияга ишмекчи класстан, колхозный крестьяндардан ла интеллигенциядан чып-чын талдама улустардан партияга талдап алары учун башка каруны салып дьат.

Дьаны порядок талдама улусты партияга талдап аларын дьенитип, анчадала кайда партийный организациялар дьедикпестю деревне дьерлерде дьакшы дьеткил партийный организацияларды тёзёёрин дьенитип дьат. Бир канча колхозтордо бистин баштамы партийный организациялар дьок болуп дьат. Деревнелерде бек партийный организацияларды тёзёп алганы, совхозторло колхозтордо партийный иштерди тындыдарга дьаан учурлу болор.

ПАРТИЯНЫН' ЧЛЕНДЕРИНИН' ПРАВОЛОРЫ КЕРЕГИНДЕ

Уставтын солынтадары керегинде предложениеде партиянын члендери керегинде кожылта уставной положение ле олоордын' положениеде карузында, партиянын члендеринин керектю болуп бодолып, дье устава темдектелбеген праволоры керегинде болуп дьат.

Тезис партиянын члендерине мындый праволор устава айдыларын тургузып дьат:

а) партийный дьуундарда партиянын кажыла ишчилерин критикалаар правозы;

б) партиянын члендеринин, партийный органдарга тудар ла тудуларда правозы;

в) партиянын члендеринин, олоордын деятельнозы эмезе поведениеде керегинде решение чыгарарда бойы кожо туружарына некелте тургузар правозы;

г) партиянын члендери кандыйла суракты ла угузуны партийный кандыйла инстанцияны ВКП(б) ТК-не дьетире угар правозы.

Партиянын' члендеринин правозы керегинде бу кожылтаны уставка кийдиргени, партиянын' члендеринин' эркин болорын оной' ары кёдорерге, партиянын' члендери, партиянын' керектери учун карузына турарын ёрё кёдорерине, партиянын' члендерин чимеркеерден' бёлюп аларга дьаан учурлу иш эдер.

Практикада, партиянын' члендеринин' правозы дьаантайын бузулып турганын ченемел кёргюсти. Критика ла самокритика учун чимеркек ёштю элементтер дьанынан' кемёлөп турар кылык ас

эмес. Партиянын' кажыла бир членине келижер решениени ол кижидыгына кѣрюп, эдип турган кылыктар ас эмес болгон.

Качан ёшту ле бюрократический элементтер партиянын' члендерин партийный инстанцияга кандый бир комудал эдерин токтодып турган темдектер ас эмес болгоны дьарт. Ёшту элементтер, партийный дьаан дисциплинадый служебный дисциплинаны удурлаштырар практиканы элбеде текшилеп, оныла ак санаалу ишчилерди тескерледип тургандар.

Тезистер партийный дисциплина кирези дьаан дисциплина дьок деп туры.

Онойып ок партиянын' члендеринин' тудар ла тудулар аргалу болор правозын кыстап турар темдектер бар болгон.

Ёткѣн дьылда партийный органдардын' выборлары алдында ТК дьартаган, качан кандидаттан' партиянын' членине кѣчюп калган, дье партийный билетти алгалак нѣкѣрлѣрди парторгандардын' выборларына божотпой турганы слерге ончогорго ундулбас.

Практикада, партиянын' члендеринин' правозын бузуп турган темдектерди дьарт кѣргюзип берерге, бир канча темдектерге токтойын.

Нѣк. Седенков—1924 дьылдан ала ВКП(б)-н члени, Сталинградта „Барикады“ заводтын ишмекчизи, 28 дьыл производственный стажу. Ол цехте иштин' дьедикпестерин дьан'ыс катап дьартаган эмес, дье цехтин баштаачылары ла льоннын' организациялары онын' айтканын укупандар. Ол тушта нѣк. Седенков ТК-е угузу бичирге санаган, ол цехте бир канча дьедикпестер керегин бичиген. Ол угузуды ВКП(б) ТК-е аткарып ийзин деп, цеховой парторганизациянын' катчызына берген. Партиянын' членинин' некелтезин бюдюрер ордына, ол письмоны барар дьери дьаар ийер ордына цеховой ячейканын' бюрозы нѣк. Седенковтын' „кылыгын“ шююшкендер, онын' ТК-е бичиген угузузын дьаастыра болды деп алынзын, ондый „дьаастыраны“ база этпес болуп сѣзин берзин деп кыстаган. Ол письмоны ТК-е ийбегендер. Партдокументтердин' шингжюзи тужунда нѣк. Седенковтын' ол письмозын эске алынгандар, заводской парторганизация нѣк. Седенковты „ижемчизи дьок“ учун партиядан' чыгарып салган. (*Залда кыймыл*).

1936 дьылда 9 январьда Сталинградский обком, нѣк. Седенковты чыгарганын дьѣптѣл салган. Дьер бойынын' партийный организациязы нѣк. Седенковты ол 1937 дьылда КПК апелляция берерде, бойынын' апелляциязында онын' эткен „дьаастыразын“ катап кемзингедий эдип коркуткандар—кижини онойто кыстагандар. КПК Партколлегиези нѣк. Седенковты партияга ойто тургузып салган.

Ондый ок темдектерди, Воронежский областта Лискинский райондо, Икорецкий МТС-н' директорына—нѣк. Толстиковко эткендер. Нѣк. Толстиков Сталин ла Молотов нѣкѣрлѣргѣ письмо бичиген, ондо государственного аш береринде дьаастыраны бойы эдип турган райкомнын' катчызынын' дьарабас кылыгын бичиген болгон.

КПК-нын' ишчизи ол дьерге барып шиндеерде нёк. Толстиков-тын' угузузы ончозы чын болды, райкомнын катчызы албатынын' ёштюзи болуп коскортырды. Ондыйда болзо, оны отургузып салган соңында, район ичинде нёк. Толстиковты некежип оны партиядан' чыгартырып отургузарына дьедип алгандар.

Онын, Воронежский партийный обкомго берген кёп комудалды ВКП(б) ТК-нин секретариаттан эзедю кёптё болгон болзо, юч айдын туркунына кёрюлбей артып калган. Дьян'ысла КПК экинчи катап киришкенинин' шылтуунда 1938 дьылда августта нёк. Толстиков дьеткил комудалын эткен, оны некежип кыстап турган бурулу улуска некелте салылган.

Партиянын' члендеринин' качан оlorдын кылыктарын ла ижин шююжер тушта, сны кожо алдырып алар право сюрекей кёп бузулуп дьат. Ол дьогына чыгарып турары кёп парторганизацияларда ас эмес болгон.

Партиянын' членинин' правозы керегинде устафта эзедилгени ондый ок ленинизмнын' эн керектю положениезинин' бирюзи: дьян'ысла албатыны юредери эмес, дье албатыдан' юренер дегенин бюдюрери дьяан учурлу болуп дьат.

Нёкёр Сталиннин' 1937 дьылда ТК-тин' февральско-мартовский пленумда айтканы:

„Бистин бир ченемелис, баштаачылардын' ченемели ыраакта дьеткил эмес. Керекти чике баштаарга, баштаачылардын' ченемелдерин партийный албатынын' ченемелиле, ишмекчи класстын' ченемелиле, колкючиле дьаткандардын' ченемелиле „кичю улус“ деп айдаачы улустын' ченемелиле толтырар керек“.

Онын учурлаганы—бистин албатыла колбулу болгонысты бирде минут уяндатпазы, анчадала юзюктелбези болуп дьат.

Бу мынан улам устафта ёнётийин' партиянын' члени кандыйла суракту ла угузулу, кандыйла партийный инстанцияга, ВКП(б)-ТК-ке дьетире де комудап угуп турар правоны дьёптёгён пункт керектю болуп дьат. Государственный ла партийный дьяан керектю сурактарда, темдектеп, партийный ла советский кандыйла организацияларда дьарабас ишти коскорорго дьяан учурлу болуп турган угузуларыла колбой „Кичинек“ улустар ак дьарыка дьяантайын чыкылайт.

Ленин ле Сталин мындый немелерди дьянгыс катап дьартаган эмес, партийный билеттю чимеркектер—ол сран'ай дьеткерлю ле чимеркектин' коомой бюдюми, не дезе, ол партийный билеттю болуп алала, партийный ла советский законы, колкючиле дьаткандардын' керектерин ле керексип турган немелерине керексией чимеркей берет.

Партиянын' члендеринин' правозын' устафта быжулаганы, сайыркактарла чимеркектю мензиркеп, бойын бийик тудунаачыларла тартыжарга, баштаачылар баштап турган улустарыла колбулу болорын дьарандыарга, ондый болгондо, бастыра партийный ла государственный ишти дьарандыарга партиянын' колына тын ийде-кючтю дьёпселди берип дьат.

МАССОВЫЙ ЧИСТКАЛАРДЫ ДЬОК ЭДЕРИ КЕРЕГИНДЕ

Тезистер аайынча, партиянын массовый чисткаларын дьок эдери тургузылат. Олордон' эмди торт айрылар дегенин, ченемел мынды учурларла кѣргюзет:

НЭП-н баштапкы ѳйинде, капиталистический элементтер тын-данып турар ѳйдѣ, партияны, онын' рядтарына, НЭП болгоны улам дьайралып турган улус кирбезин деп, бектеп турганынын тургузылган массовый чисткалардын' методы, качан, капиталистический элементтерди дьок эдерде, эмдиги аялгада ол бойынын кыртыжын дылытып салган.

Массовый чисткалар партияны тын'ыдарына дьаан керекти дьетирген деп, темдектеер керек. Бистин партия эмди, качанда болгонына теңдей организованный кючтю болуп, партия бойынын рядтарын кандыйла быдбардан арутап, бойынын' ийдезин тындып алган болзо, бу керекте массовый чисткалар дьаан учурлу болды.

Дье ондыйда болзо, качан капиталистический элементтерди дьок эдерде, качан партиянын' хозяйствозында большевистский порядокты тургузып аларда, качан партия ижемчизи дьок ло алаңзылу элементтерден чек арутанып алган ѳйдѣ, массовый чисткалардын' методы, солылган условияларга торт келишпейт, ама-дуга дьединбейт. Партия бойынын рядтарын, партиянын программаны ла уставын бузуп турган улустан, болуп турганы аайынча арутаар учурлу.

Массовый чисткалардын' келишпестю дьаны, массовый чисткалардын' кампанейский бюдюзин бойында кѣп дьастыралу, эн баштап, улуска танынан дьууктаар керегинде ленинский принципты бузуп турганында.

Массовый чисткалардын' методы стандарт тургузып, улусты бир кемдьюге салып, формальный дьууктаарына болыжып, партиянын' членине, ишчилерге кичеемдю болоры учун дьууктаары керегинде, партиянын тургусканын бюткюл бюдюрерине органы бербей, практикада партиянын' члендеринин' праволорын кыстаарына апарат.

Мынан улам массовый чисткалар тушта партиядан бирде учуры дьок чыгарып турары бар болгон, партияга кирип алган ѳштю элементтер чистканы ѳнѳтийин ак-чек ишчилерди ѳштѣп, базарга тузалангандар.

Анайтканда, качан партия арутанарынын' дьаан ишти ѳткюрюп салган условияда, массовый чисткалардын' методы керектю болгонын бирде алдырбай дьат. Бу керек аайынча мынды темдектер айдат,—партияны албатынын ѳштюлеринен' изменниктерден, предательдерден ле фашизмнын агенттеринен' арутаарынын' дьаан учурлу иш, массовый чисткалар болгон соңында кѣнюкен. Ол учуралла болгон эмес. Партияга кирип алган ѳштю элементтердин' подрывной ижинин' дьаны методторы эки дьюстенеринде, бойынын' подрывной ижин, партиянын' линиязыла дьаныс тыш дьа-

нында дъёпсинип турарыла, онын решениези учун дъаныс тыш дъанында белен болгоныла, бектенген. Ёшту элементтер, кыйгы, табышты тѣзѣриле, аркиндюзин кѣргюскениле, дъарамзыктузыла, атмосфераны тѣзѣриле, торжественный куучындар, уткуулдар ла оондо ёскѣлѣри ажыра, бистин кажы бир башкарагчыларыбыстын сергек болорын мекелеп ле уйюктадып саларга тузаланган.

Анайтканда, партияга кирип алала партияны, бойынын эки дъюстенеечи ле меке ижиле бойынын ёшту дъюзюн дъажырып турган ёшту элементтер керегинде, массовый чисткалардын' методы чындыктузы ас болуп, амадаганына дъедип болбос болды.

Массовый чисткалардын' методы, бойынын мизин партиянын, пассивный члендерине уландырып, партиядан ак-чек санаалу члендерди, пассивность аайынча чыгарыпта саларына экелип турган.

1933 дъылда чистка тушта партиядан чыгарып салгандар ортодо, пассивныйлар деп адалып тургандары кѣп дъаан группа болуп турган. Партийный организациялар, пассивныйлар дегендерин аайынча дъастыраларды кѣп эткени бар. Пассивныйлар тоозына ак-чек, беринген ишчилер, озочыл производственниктер кирип тоолор болгон. Пассивныйлар тоозына, кѣп тушта дъаныс курула болуп турган кажыла нагрузка дъок болуп, дъаан билелю болгоныла колбулу болгон, кружокко бир канча катап дъюрбеген, политѣкзамендер тушта кажы-бир, башты оодып тураачы эмезе аайы-бажы дъок суракка кару берип болбогон нѣкѣрлѣрди кожо кийдире тоолоп тургандар

Пассивность учун, неле шылтак дъокко чыгарып турганы керегинде темдектерди де кѣргюзерге керек те дъок. Ол кажыла организацияларда табылары ас эмес.

Анайтканда, партияны быжулап тынытканынан улам, массовый чисткаларды керексиири дъогылат.

1937 дъ. партиянын' ТК-н февральско-мартовский пленумында ла 1938 дъ. ТК-н январьский пленумында, партиянын' члендеринин керегинде, партиянын' члендерин партиядан чыгарары керегинде ле чыгарып салган члендерди партияга ойто аларына формально-бюрократический кѣрюп турган практиканы дъаратпаган. Бу практиканы, партияга кирип алган, оон партиядан чыгарып турганыла тузаланып дъакшы кѣрюнип, ёрѣ турарга, партияда дъажынып, партиянын' ак-чек члендерине репрессия ажыра тузаланып, партийный рядтарда куруунала, артыкту сезинерин тургузып саларга кичееп турган ёштулер, кареристский элементтер ѣлбеде тузаланганы дъарт. Ёшту, тактиканы ёскѣртип, сергек болорынан тудунып, бу керекте сергек болор керегинде дъарабас куучындарла бектенип, ак-чек коммунисттерди кѣптѣн бazyп, ёдюштей бюджетчи дъок болорын дъайып, бистин рядтарды дезорганизовать эдерине кичееп, садыжып турган.

Эм тургуза, „сержек болоры“ ла бектенип, ак-чек санаалу ишчилерге кол дъетирип турары, ёшту иштерди дъажытту ёткюре-

ри анчадала таркадылу болот. Дьети́ре коскорылбаган ёштулердин шоршын уяларын элден озо, клеветниктер ортозынан бедирегер.

1938 дь. ВКП(б) ТК январьский пленумы, партиядан огульный чыгарып турар практиканы дьок эдеринде ле партиядан чыгарар эмезе чыгарып салганды ойто тургузары керегинде суракты шуюп кёрёр тушта, ого тагынаг дьууктаарын, дьеткилдеп турган бир канча керектерди дьёптёп алган.

ТК, 1937 дь. ТК-н февральско-мартовский пленумда нёкёр Сталиннинг бир дьарт дьакарузынан, темдектеп баштады:

...бистин кажы-бир партийный башкарачылар улуска, партийный члендерине, ишчилерге адыарузы дьок болгоныла дьудеп турулар. Олор партийный члендерин билерине, олордын дьюрюмин, олор канайда ёзуп турганын билбей дьадылар. Онын керегинде партийный члендерин, ишчилерин дьаныстан кёрётёндёри олордо дьок. Шак онон улам, партийный члендерин, ишчилерин дьаныстан шиндеп кёрюп, билип алатандары, олордо дьок керегинде олор сананбайла, иштерди ёткюрюп дьат. Эмезе олорды ёйинег ёткюре мактаглайт, эмезе ёйинег ёткюре соклап дьат, мундардан база он мундардан партиядан чыгаргылап дьат. Ондый башчылар онойып „дьаныста“ кижин керегинде, партийный кажы-бир члендери керегинде, олордын дьюрюми керегинде кичеебей, он мундарла сананарга, кичееп дьадылар. Бистин партия эки миллион, он мундардан чыгарып салгажын, ол партияны кубылтпас деп, бойлорын амырзындырып, партиядан мундар база он мундар улусты чыгарып салгажын, ол неме эмес деп, бодоп дьадылар. Керектин чыныла болзо, партийный члендерине дьанысла терен антипартийный улустар онойдо кёрёр.

Улустарга, партийный члендерине, ишчилерге онойто кижин кююни дьогынан кёрётёнинег улам, партийный бир бёлюгинде кююни дьанып, ачынып турары табылып дьат, троцкистский эки дьюстенечилер десе, онойто ачынып калган нёкёрлёрди эпто кармактап, олорды троцкистский каршучылардын баткагына апарып дьадылар“.

Нёкёрлёр слер качан, ВКП(б) уставында солынталарга тезистер айынча дискуссия тужунда, партийный ак-чек санаалу члендерин коптоп тургандарла тартыжар керегинде сурак калганчы дьерде турган эмезин, кёргёнигер болор. ТК ле „Правда“нын редакциязына бу темага онойдо ок кёп письмолор келген.

„Сергек“ болорыла дьажынып, ёшту иштер ёткюрюп тургандардын темдектерин айдайын.

Тамбовский областта ВКП(б)-н Иссинский райкомнын катчызы бир Калякайкин болгон. Кыска ёйгё парторганизациянын бастыра тоозы 175 кижиден 58 кижини партиядан чыгарып салган. Калякайкин мынайта эткен: кажыла бир кижини партиядан чыгарыпла салза, тургузала, оныда кажыла бир отношением болгон бастыра коммунисттерди партийный карузына тургузар су-

рак тургузатан. Ол бойына аайлу „конвейер“ аайынча иштеп турган. Темдектезе, Калякайкин некегени ажыра партиядан Назаровты чыгарган, оной, оны райкомнын некегениле, арестовать эткендер. Ол арестте 7 айга дьуук туруп, оной оны бурулайтан буру табылбай барарда, следственный органдар дьайымга божоткон. Дье Назаров арестте канча креси ёй отурган туркунына, оыла колбуулу болгоны учун партиядан онын юй кижизин, 7 коммунисттерди чыгарып, онойдо ок комсомолдон 28 комсомолдорды чыгарып салгандар, партийный эмес 10 юридичилерди ижинен чыгарып салгандар. Дье Калякайкиннин ёштю болгоны чын болды, учунда коскорылган, оны партиядан чыгарып, арестовать эткен.

Архангельский парторганизацияда, бу мындый, ёнётийин кылынаачы клеветник Прилучныйды коскоргон, ол коммунисттерге куурмакту 142 угузу бичиген, дье олардын бирюзиде чын болбоды.

Ленинградта, узак ёй туркунына Напольскаянын антипартийный группазы, чек санаалу коммунисттерге куурмакту материалдар „дьууп“ озор керегинде НКВД-га угузулар бичип, чек саналуларды басып саларына ченешкендер. Бу группа канча он улусты куурмактаган.

Архангельский областъта ВКП(б)-н Ровдинский райкомнын азыйдагы катчызы Гладких, кажыла коммунистка, албатынын ёштюзин таап аларга задание берип, „бу керектен кандыйда ёткюре дьастырлар болбос“ деп, ажындыра кезедип турган.

Актюбинский областъта Ключевский райондо албатынын ёштюзи Песковский, партиядан 156 коммунисттерди чыгарарын тёзёп алган, эмезе бастыра организациядан 64 проц. члендерин. Бу ок райондо „Прогресс“ колхозто 13 кижиден болгон парторганизацияны бастыразын партиядан чыгарып салгандар.

Ёштюлер бойлорынын тёс амадуларын большевистский чек кадрларды басып саларына баштагандар, албатынын ёштюзи Кудрявцев, коскорторынан озо, Украинский парторганизациянын бирюзинде башкараачы иште туруп, оны шылаарда мынайда айтты:

„Бис партиядан улусты, кёптёдё чыгарып саларына кичеегенибис. Кажы бир улусты бурузы дьокко партиядан чыгарып салганыбыс. Амаду—дьаман сагышту улусты кёптёдип, ол ажыра бистин союзниктерибистин тоозын кёптёдип алары“.

Партийный аппаратты оодо чачары, онойдо ок, албаты ёштюлеринин подрывной ижине кирип турган. Украинада партиянын бир обкомына меке эби ажыра кирип алаала отурган албатынын бир ёштюзи бу мынайда айтты:

„Мен, 5-6 кюн туркунына, обкомнын аппаратадын тоскыра чачкам, обкомнын отделдеринин заведующийлерин ижинен чыгарып, 12-15 инструкторлорды тоскырып, обкомнын технический аппаратадын да солып салгам.“

Бу мынын бастыразын, албатынын ёштюлериле тартыжып, УКП(б) обкомнын сергек болорын дьылытып салган улустаг арутап салар деп мекеде ёткюргом. Качан обкомнын аппара-

дын „арутаган“ соңында ол ок амаду ажыра мен горкомдорды ла райкомдорды тоскыра чачарын баштагам. Мен, кыска ёй туркунына ижинен 15 катчыларды ла база бир канча ишчилерди чыгаргам, ологро бурулу материалдар менде дыок болгон. Мен, ёштюлерле тартыжып турганынын кёргюзюзин тёзёп, партияга удурлашту болорго бир канчазын торт бурузы дыок ижинен чыгарып салгам, коммунисттерди ачындырып тургам. Онон башка мен, бистин контрреволюционный организациянын бир канча члендерин чыгаргам, олды кичю ишке кёчюрюп дыеткерге тюжеринен коруп тургам“.

Кажы-бир организацияларда клеветниктер ол крезине бош салынган, буттарын да столдын юстюне салгылайт.

Киевский областтын райондорынын бирюзинде клеветник Ханевскийди коскоргон. Ханевскийдин коммунисттерди коптоп берген бир-канча кёп угузулардан бирюзиде чын болбоды. Дье ондыда болзо, бу клеветник бирде дыангаксыбай туруп, УКП(б) Обкомына, бойынын бир коскортулу угузузында, мындый суралталу болды: „Мен, албатынын ёштюлериле тартыжуда арга кючим торт чыгып браат, анайтканда, курортко путевка сураш турум“. (Юнгюр каткы).

Иркутскийдеги активтердин дыуунында ОблЗО-н парткомынын катчызы Нефедовтын куучыны чокумду болот. Ол партиянын члендерин юч группа эдип бёлюйт. Баштапкы фигура,—ол айдат, тон ёткюре активный болзо, ол тушта оны шиндеп кёрёр керек, онын дыолы дыазым дыок ёштюге барат. Экинчи фигура, ондо „багаж“, уур гиря бар болзо, ол артып турары дыарт, гиря ого чаптык эдет, оны база шиндеер керек, дыолы онын байала базада ёштюге барар. Ючюнчи фигура дезе, качан чынла бойынын уядына болуп, чек иштебей, коркудуга иштеп турган кижини таап алар болзобус, ол ёштю болгоны чын, дыазым дыок. (Юнгюр каткы).

Дье кёрюгер, бюткюл „теория“.

Кажы-бир клеветниктердин „иштери“ ол крезине элбек болуп алган, керек дезе, ологро ого, бир „рационализациянда“ тургузуп аларын баштап алгандар.

1925 дыылдан партиянын члени, Ирбейский райондо партийный кабинеттин заведующий Алексеевти темдектеп алалдар (Красноярский край). Ол, бойынын бастыра ёйин, дыаныс ак-чек санаалу коммунисттерге ле партийный эмес юредючилерге дыаман кююндю болуп, куурмакту, клеветнический угузулар бичиирине ёткюрюп, коомой иштеген. Онын „кереги“ кёп болгон, бойына ол ёнёттийин дыазал алган графалу списокту болгон: „дыаан ёштю“, „кичю ёштю“, „ёштючек“. (Текиш каткы). Ол райондо тортло арга дыок, коомой болорын тёзёп турганы керегинде артык айдарыда дыок. Уч-учунда оны, партиядан клеветник учун, чыгарып салган.

Алексеевле колбуулу эдип, кемди эске алындыраына мен сананып турум, дье ондый ок кюлюк, Гогольдын „Мертвые души“

деп повестыен, Собакевич санаама кирди. Собакевич бастыразын кулугурлар ла разбрийниктер деп, бодоп турган. Качан, Чичиков, Собакевичке ого губернский городто полицмейстер кёдюрезинен артык дыакшы кёрюнет деп, айдынарда Собакевич чимеркеги дыогынан, айтты:

„Кулугур! Садып салар, мекелеер, база слерле кожо курсактанып алар! Мен оморды бастыразын билерим: омор бастыразы кулугурлар, ондо город бастыразы ондый: кулугур кулугурдын юстюне отырып алала кулугурла ок оны камчылайт. Бастыразы христоссадаачылар. Ондо дыанысла бир дыаан кижы бар: прокурор; онзыда, чынынча айдар болзо, чочко“ (*Залда каткы*).

Анайтканда, Собакевичтин правнукторы бистин де ёйлёргё дьетири артып калган болот, кажы бир дьерлерде партиягада кириш алгандар. Бир быжу дыалмуурды алып, шак ондый чёпти бистин партийный турадан чыгара дыалмап салар керек. (*Экпиндю колчабыжу*).

Тюрю кижиден колды дыанып барарына, оны бурулап турган буруды дыакшы дыартап аларына куюн дыокболорына кичеегени партийный башкараачылардын кёбизинде ол оору болуп артат. Страховщиктер ле перестраховщиктер бисте партийный организацияларда эмдиде ас эмес.

Партиядан ёштюлерле „колбуулу“ болгон деп, чыгарып турары бир ёйдё анчадала дыаан кемдю болгон, эмди де ол бар болот.

Бу аайынча, партиядан, ак-чек санаалу ишчилерди огульный чыгарганы ас болгон эмес, омордын бастыра бурузы, иштин условиязы аайынча албатынын ёштюлериле дыолыгыжып „дыаныс оромло барарга“ келишкенинде.

Бу, — „албатынын ёштюлериле колбулу болорынын“ дыюрер формуланы антипартийный элементтер, коммунисттерди куурмактап элбеде тузаланган. Бу формуланы, обязанность аайынча ёштюлерле кожо дыаныс дьерде иштегени ле ёштюлерле чын колбуулу болгоны, контрреволюционный иште кожо чын туружарын келиштирип аларда, оны бирде грация дыогынан, ондый элбек шююлтелеп, бастыразы бир общий формуланы ээчий чогып тургандар.

Бу аайынча кёп тоолу дыастыралар болгон, эмди де бар болот.

Улусты ондый формальный таап турганыла бурулап турарда, албатынын чын ёштюлери, баштапкы статейный жуликтер, чындык дыаргыдан дыылбындап, чыгатын.

Клеветниктер ол дьерде дьерленип дыат, кайда оморго само-страховщиктер болыжып дыат.

Шак ондый самостраховканын бир темдеги бу: „Свердлов уголь“ тресттин шахталардын бирюзинде шахтанын зав. ла главный инженер, участоктын начальнигине бу мундый бюджетю характеристика бичип бергендер:

„Иштеерге билет. Тудушла аракыдайт. Бойынын дыабыстай турган ишчилерле аракыдаарга аргалу. Калганчы ёйдё программаны бюджетет. Организационный эп-аргазы бар. Участок-

тын ижин дьеткилдеп алар. Иштин дьаан талайганын сюю-
бейт. Иштеп алар суракта, дьаан консерватор ло оппортунист.
Заданиени кичинектей алып, ишти дьенгилдей иштеп, кептёде
акча иштеп аларга, кичееп дьат. (Каткы).

Партияның кажы-бир члендери, перестраховаться эдерге, эм-
деер учреждениелерге келип тургандар. Бир гражданинге бер-
ген справка бу:

„Нёк. (ады рек)-ти, классовый кандыйла ёштюлер бойлоры-
нын амадузына, онын су-кадыгы ла ал-санаазы аайынча бсл-
зо, тузаланып болбос.

Райпсих Окт. р-на г, Киев (Кол салганы)“. (Юнгюр каткы).

Коммунист керегинде, онын кереги аайынча дьарташпай, онын
дьууктай ла урактай болгон дьаныс ёскёндёри аайынча улуска,
партиянын члендерине „биологический“ дьууктаарынын теориязы
бисте тазылданып алган, качан идеологический бек болоры дье-
дикпестю ле социальный дьарадузы кажыла бир пробабушкала-
рына болгон болзо, калдыктардын карьеразын бир канча юйелер-
ге юрөп салар болуп дьат. (Каткы).

Шак ондый дьууктаары, марксизмга бирде келишпейт. Бис,
уулы адазы учун буруга турар учурлу эмес, партиянын члени
керегин, онын кереги аайынча дьартап, зайлаар керек деп, нёкёр
Сталин канчала катап темдектеп, текши дьайган дьакарудан ке-
ректи алып, баштаар керек. Бисте, практикада дезе, текши дьай-
ылган аялга, ишчинин деловой ло политический дьюзюн, онын
бойынын ижи аайынча кёрюп, аайлап турган эмес, онын кожо
ёзюп чыкан тёрёгёндёринин ле озодо дьууктары дьууктай ла
ыраактай болгондоры аайынча кёрёри таркап калган болот.

Бу „теориянын“ представительдери ачыкту куучындагандар
деп, айдарга болбос. Дье ол аяс, озор, бойлорынын ижин чым-
чааннан чымчаан ёткюрглөп, кижини онын ижи аайынча дьарта-
бай, онын дьаныс ёзюп, тёрёгёндю ёлгоны аайынча кёрюлейт.

Бу „биологический“ дьууктап турарын дьок эдер керек. (Та-
бышту колчабыжу).

Бисте, партиянын члендеринде дьанысла дьарабасту дьанын
кёрюп, ишчинин бастыра дьюрюминде дьюрюп келген дьолын
кёрюп, онын дьарамыкту ла дьарабастуун билип баалаарга кююн
дьок болгон улус кептёгёни ас эмес, мен болзом, озорды псевдо-
моралисттер деп, айдар эдим. Бу улус кижини, бир, кыймыкта-
бай ёлюп калган схема чылап, баалайт.

Бу улус „эталондорды“ ла схемаларды эдип алачылар болот,
онон озорды кажы бир ишчилерге,—ол дьакшы кижн бе, эмезе
коомой бо, схемага бюткөл саларга дьараарба деп, шююттелеп,
кёрёдилер (Каткы).

Бу улус, бистин социализм строителъствонын иш, бистин бас-
тыра воспитательный иш, улустын сознаниезин ёскёртё дьазары-
на башталганын ундуглап дьат. Бу керегинде бистин партия ту-
руп турганы ол, бу керегинде бис социализмнын дьенюзине дье-
дингени бу керек аайынан бис коммунистический строителъст-

вонын задаказын—улусты, олордын сознаниезин ёскёртип дьазаарын тургузуп турубыс. Кажы бирлери, улустын сознаниезин ёскёртё дьазаары, партиянын члендерине табарбайт, коммунисттер—табылып келген дьайымнан кандыйла предассуткалардан улам кандыйла перевоспитаниеде керексинбейт деп бодоп турган болзо, ол улуска схематический ле идеалистический кёрюп турганынан башка неде эмес. Кижиге, качан ол керегинде, эртеден белетеп алган кемдью аайынча абстрактно шююлтелеп, кёрюп, оны бастыра колбуларда ла опосредствовачиелерде кёрюп билерин оны ёткюрбей, юренбей турган болзо, пассивный болорына тартып, улусты пессимистический баалаарына баштайт. Ондый, пессимистический дьууктаары ёткёнине уландырылган. Улусты баалаарына онойдо дьууктаары, большевизмга торт, бирде келишпейт. Бойынын методологиязы аайынча ол большевизмга терен ёшту.

Меге бу мывын бастыразы, меньшевизмнын рецидив деп кёрюнөт, тюрю улуска оппортунизмнын тортло бойына аайлу формазы, кижини ичкери апарып, онын дьедикпестерин тюзедерге ле перевоспитывать эдерге кичееген эмес, гипертрофировать эдип, улустын дьедикпестерин там элбедип, улуста, кыялтазы дьок ёскюрерине ле кичееп турарына керек болгон баалузын билип аларга килебейт. Бу псевдоморалисттерди силкип кёрёр болзо, олордын ортодо ханжей ле лицемерство кёп табылар. Ондый, межик казаачыларла кандыйда кашаны кайнадып болбозы дьарт. (*Колчабысы*).

Оныла кожо, партиянын члендерин ойто тургузып турганында дьарымдай реабилитация эдер практиканы дьок эдер. Практикада, бисте, дьаныс перестраховкагала болуп „не болзо, ол болзын“ деп, партиянын, реабилитировать эдип турган членинин эме-зе кандидаттын куйругы эмезе куйругажын артызып турган, партийный ишчинин ондый болгоны, текши таркадылганы бар кижини азыйда чыгарып салган болзо, эмди оны актаар керек, ол тушта ого, неде кереги дьок коркудып саларга выговор бичип дьадылар: ондо выговор бар болгон болзо,—ого навид тургузадылар. (*Каткы*).

Реабилитациянын ондый дьарымдай болгонын дьогылтар керек, кижини чыгла юзе реабилитировать эдери керексип турган болзо—онон взысканиени юзе алып салар.

Бу темдектерден дьарт кёрюнөт, бистин рядтарыбыска кирип, дьажынып, сергек болор керегинде кереги дьок, кышкырып, бойынын ёшту ижин партиядан дьажырып аларга кичееп турган ёштулерди коскорып, учына дьетире дьок эдип саларына баштап турган ТК-н январаский пленумнын решениезин бир кезек организацияларда ёткюрюп турганы дьедикпестю болот.

Партиянын члендерине танынан башка дьууктаар методты эмдигенче юзе тургузып албаган. Партиядан огульный, бирде учыры дьок чыгарары эмдиде бар.

ТК январьский пленумнын решениези бойынын амадузында,

бирде кереги дьок эдип чыгарып тургандарыла тартыжарга, тангынан башка дьууктаарын юзе тургузып аларга, партиянын члени керегинде суракка айдары дьок кичеemelди баштаган эди.

Бу сурактар айдары дьок учурлу болгоны улам, уставты коштой положение аайынча кыйыш дьок дьеткилдееер керек, ол, партиянын членин бурулаарына экелилген буруларды лаптап кёрёрин ле ологро дьууктаарын дьеткилдееер, партиянын члендеринин праволорун кажы ла произволдон айрып, партийный наказыниенин бийик меразы—партиядан, кичинек дьастыралар эткени учун, члендерди чыгарып турарын тузаланарын дьогултып салар.

Нёкёр Сталиннин айтканын, кыялтазы дьок, билип турар керек:

„Партия, партиянын члендерине айдары дьок дьаан, учурлу керек болуп алган, партияда членство, эмезе партиядан чыгарып турары—ол, кижинин дьюрюм-дьадынында дьаан солынта“.

„Партиянын рядовой члендерине партиядан чыгары эмезе партиядан чыгарары,—ол, дьюрюмнин ле ёлюмнин сурагы“.

Нёкёр Сталин баз бир дьерде айткан, „партийный наказыниын эн бийик меразы—партиядан чыгарары ол черюде наказынинын эн бийик меразы—адып саларына тюней болгондой оолот“.

(Кёр. Сталин, „Оппозициялар керегинде“ сборник, стр. 34). ВКП(б) ТК 1937 дь. февральско-мартовский пленумнын ла база ВКП(б) ТК 1938 дь. январьский пленумнын партиядан чыгарып турган сурак аайынча решениелер неге баштаган дезде, *партиядан чыгарып турарын тортло ас кемине апарар* керек болот. Партиядан чыгарып турганы, черюде эн бийик наказынига тюнейде болуп турган болзо, ол эмезе, адып саларына тюнейде болзо, дье ондыйда болзо, оны сол дьаны ла он дьаны дьаар, ары-бери тузаланарга дьарабас.

Кандый ла бюдюлю дьастыра иш эткенине, уставла тургузылган партийный взысканиелердин мераларынын рольын, кыйыш дьок тургузып алар керек. Неле немени дьарт аайлабай бастыра дьастыраларды дьаныс эдип, бир аай шююрге дьарабас: ол дьастыралар кандый да болзо, партиядан чыгарып турары бир ёйдё партийный организациялардын кёбизинин практикада толып турар оок акчалар ошкош болуп турар болды, партийный взысканиенин, навид тургузар, порицание берер, дьастыра эткенине кёргюзюп берер, выговор, кату выговор, кезедюлю кату выговор ол эмезе бистин уставла тургузылган партийный взысканиенин ол дьеткил кайышкак школы, кажызы, партийный дьастыра иш эткени керегинде кандыйла бюдюлю болгоны, — ундулуп калган болот.

Уставла тургузылган партийный воспитание ле взыскание берер рольды тузаланар керек.

Дье, база, азийда алып салган взысканиелер керегинде айдар керек. Бу керек аайынча, съезд алдында партийный дьуундарда базада ас айдылган эмес. Кижип бойын дьакшы тюзедип алган, взысканиени онон алып салган болзо,—ол тушта ол взыскание керегинде тудушла куучынды не керек айдар, дьастыраларды

эскиде болгоны керегинде не некежер, партиянын членин мораль-но ненин учун кыстаар,—ол дырабас.

Бисте, качан кижин 10 дьыл кайра бир дыастыра иш эткен, онын учун взыскание алган, ондый темдектер ас эмес. Онон качан ол дыастыразын тюзерде, взысканиени алып салган. Дье, качан бу кижин керегинде куучын болгондо, ол керегин айтпаганча болбой турулар. Бу, парторганга тудулар правоны бюдюреринде кеп каршуны дьетирет. Качан партийный органга кандидатураны шуюжер тушта, шак ондый некёрди тудушла туура чыгарып саладылар. Ол дыастыра, кижин бойынын дыастыра ижин тюзедип алган болзо, ненин учун ол дыажынала моральный темдекти алып дыюрер? Эскиде болгонын некежерге дырабас. (Юндер, онзы чын).

ПАРТИЯНЫН ПРОГРАММАЗЫН БИЛИП АЛАРЫ ЛА АЛЫНАРЫ КЕРЕГИНДЕ

Тезистерде, партияга кирип турган кандидаттарга уставной некелтени кыйыш дьогынан солып, ол аяс, ого келиштире, олорды аларын ла партиянын программанын ла уставты алынары ла ба за онойдо ок, уставной кандидатский стажты ёдери, программаны биллип алары, тургузылат.

Некёр Сталин, ВКП(б) ТК 1937 дь. февральско-мартовский пленумда докладында дыакарган:

„Партиянын программанын биллип аларга чынла марксист, шиндеген база теоретический дыанынан белетенип алган марксист болор керек. Бистин программаны билгилеп алган, чынла марксист, теоретический дыанынан белетенип база шинделген партиянын члендери бисте кеп табылатанын мен билбей турум. Мунан ары бу дьолло баргажын, биске партияда дыагысла интеллигенттердин база дыаан юредюлю улусты артыргайды болор эди. Ондый партия кемге керек? Бисте партиянын члендери керегинде шиндеп алган база бастыра ченемелди ёдюп—чыккан ленинский формула бар. Бу формула аайынча партиянын члени болуп партиянын программанын дыарадып, членский взносы телеп база онын организациязынын бирюзинде иштеп турганы болуп дьат. Адьарып керзёгёр: Ленинский формулада программаны юренир керегин айдып дьаткан эмес, дье программаны дыарадып алатаны керегинде айдылып дьат. Бу эки сранай башка немелер. Программаны юренип алар керегинде онойдо ло калырап дыюретен бистин партийный некёрлёрдийн чын эмес болгонын, Лениндийн чын болгонын, мунда кергюзип айдарыда дьок. Онызы дьарт. Программаны биллип алган база теоретический белетенип алган марксистер, дыагысла ондый некёрлёр партиянын члендери болор учурлу болгон болзо, ол тужунда партиянын члендерин марксизмга юредип база бистин программаны юренип аларына болыжып турган, партияда канча мун партийный кружоктор,

канча дьёс партийный школдор тѣзѣбѣс эди. Партия ондый школдор ло кружокторды партиянын члендеринин ортозында тѣзѣп турарда, эм тургуза партиянын члендери партиянын программазын дьетири билбеген марксистер болголок керегин билип турганы сранай дьарт“.

Программаны билип алары—ол, оны учурлап аларын билери болот. Программаны алынары—ол, онын положениезин бѣлюп турарын билери, оныла чын болоры, оны коруларына белен болып турары болот. Кандидаттан программаны билип аларын, ол эмезе оны *учурлап* аларын некеери—ол, улусты партиядан чочыдары болгоны дьарт ийне. Бу немелер теоретический дьастыра болып, практикада алып тургандарга дьастыра дьууктаарына баштап турган. Кандидаттардын кѣбизи кижини политический экзаменге тургуспазын деп, партиянын членине кѣчюрери керегинде угузуларды, ондый улустар бар болгоны ажыра берерге дьалтанып тургандар. Практикада ол, бирде учуры дьок некелтелер, партиянын тѣс принциптарын бузарына апарып, партиянын члендеринин кѣбинде чындыкту ла турумду болып болбос аялгаларды тургузып тургандар.

Дье, кандидат, кандидатский стажты ѳдѳр ѳйдѳ, программаны билип алары онон айрылып турганы эмес нѣкѳрлѳр. Дье куучын, кандидатка *уставной* некелте керегинде болот. Дье, кандидаттан программаны билерин некеери, ол дьазымы дьогына, партиядан улусты чынла коркудары.

Партиянын программазын ла уставын алынары, членский взнос-тор тѣлѳѳри, партийный организациялардын бирюзинде иштее-ри—устав аайынча партиянын членине некелип турганы бу. Партияда членство керегинде ченелип келген ленинско-сталинский формула дьаранарын некебейт. Партиянын кючтю болып турган устава программаны *билип алар* некелтени солып алары онын учун керектю.

ПАРТИЯНЫН' ИЧ ДЬАНЫНДА ДЕМОКРАТИЯ КЕРЕГИНДЕ

Нѣкѳрлѳр! СССР-н дьаны Конституциязын дьарадып алган аайынча, орооннын политический дьадын-дьюрюмине бурулта болгоны улам, партия алдында дьаны задачалар тура берди. Орооннын политический дьюрюмине бурулта, избирательный системанын демократизациязын избирательный системада юзе ѳткюргенинде, ограничительный выборлордон' всеобщий выборлорго кѣчкѳнинде, тюней эмес выборлордон'—тюней выборлорго, кѳп юе-лю выборлордон—кѳндире чике выборлорго, ачыктузынан—дьабылу (дьажытту) выборлорго кѣчкѳнинде болот.

Избирательный дьаны система, албатынын политический актив-нозына, совет дьаннын органдарына албатынын контрольный тын-ыдарына, албаты алдында Совет дьаннын органдарынын каруу-на турарын тыныдарына баштап ѳкелер ле ѳлкелгеви чын.

Орооннын политический дьорюмине бурултаны уткуурга, партия бу бурултанын бажында туруп, СССР Верховный Советке ле Союзный республикалардын Верховный Советтерине выборлор тушта бойынын руководящий ижин юзе дьеткилдееер керек болгон. Дье бу керекте, партийный организациялар, партиянын уставы канайта некейт, онойдо бойлорынын практический учына дьетири демократический болып, демократический централизмнын тѣзѣгѣлѣрин бойлорынын, партиянын ич дыанында практический ѣткюрюп, партиянын бастыра органдары выборный болзын деп, критика ла самокритика партияда дьеткил ѣдюп, партийный организациялардын, партийный албаты ортодо ответственнозы дьеткилдью болып, партийный албаты бойы дезде, юзе активизированный болгоны керектю болгон.

ТК-н февральско-мартовский пленумда, бир канча партийный организациялар бойлорынын практический ижинде партиянын уставын ла демократический централизмнын тѣзѣгѣлѣрин бузуп, выборностьты—кооптацияга солып, кажыла кандидатура сайын кол кѣдюерин список аайынча кол кѣдюрю ажыра солып турган. Анайтканда, эн баштап партийный организациялардын антидемократический практикасын дьок эдери ле партийный ишти партиянын ич дыанында кѣнюкен демократия аайынча дыагырта тѣзѣѣри керектю болгон.

Ич дыанында большевистский демократиянын учурлу болгоны неде? Ич дыанында, большевистский демократиянын учурлузы,—нѣкѣр Сталин ол керек аайынча канчала катап юрѣткениле болзо,—алдынан бойы быжу болып, партийный руководстводо партиянын члендери эркиндю туружары керегинде болот. „Партиянын ич дыанындагы демократия ол партийный албатынын эркиндюзин кѣдюерин ле партиянын бир болгонын тыныдары, партияда сознательный пролетарский дисциплинаны тыныдары“—онойдо нѣкѣр Сталин юредет.

Онын учун, партия, демократический централизмнын тѣзѣгѣлѣрин практикада бузуп турганын дьок эдип, партиянын уставына келиштире, партийный организациялардын руководящий органдарынын выборнозын тургускан.

Демократический чындыкту практиканы ѣткюеринде кожыталу бир канча керектерди ѣткюрген, онызы не дезде: кооптация практиканы дьок эткени, партийный органдарды тудар тушта, списокло колкѣдюрю ѣткюерин токтодып, кандидатураны танынан башка юн берип, тударын дьеткилдегени, партиянын бастыра члендерине, кандидаттарды дыаратпас ла калганчыларын критиковать эдеринде кеми дьок правоны береринде, партийный органдарды тудар тушта кандидаттарды дыабылу (дыажытту) юн берери ажыра тударын тургузып алганы, городской партийный активты периодический кыйыш дьок дьууп турарын, дыан городтордо—онойдо ок районный активты дьууп турарын, тургусканы.

Устав, бу практикала шинделген критикала самокритиканы

дьеткилдеп турган, партийный органдар партийный албаты ортодо ответственностьту болорын, партийный албатынын эркиндюзи кёдюрюп турган ла база ол аяс политический руководствонун дьаны задачаларын дьенюлю бюдюрерине партияны дьепсендирерине болыжып турганын темдектеер учурлу.

Партийный иштин практиказын, партиянын ич дьанында демократияны дьюрюмде ёткюрюп дьанырта тёзёгёни улам партия коммунисттерле коммунист эместердин блогын бюдюреринде дьеню алганын, ССР Союзтын ла Союзный республикалардын Верховный Советтерине выборлор кёргюзюп бергени дьарт болот.

Демократический практиканы дьюрюмде чылалду ёткюрюп турганы, партийный организациялардын бастыра дьюрюмине тузалузын дьетирген. Партиянын члендеринин эркиндю болгонынын ла сознательнозынын ёзюминин итогторы, партиянын кереги учун олордын ответственность, съезд алдындагы дискуссия ла, партийный демократизмнын ёзюп келгенин кёргюзип келген, партийный органдардын выборлары болуп дьат. *(Колчабыжу)*. Бу аайынча, партиянын дьюрюминде кожо туружарына партиянын члендеринин кёп дьаан кыптары кёдюрюлген.

1938 дьылда, парторгандардын выборлары тужунда, коомой иштеп турган партийный органдардын ижине критика элбеде кёнюкен. Бу критика болгоны улам, партийный комитеттердин ле баштамы парторганизациялардын парторгтарынын, партиянын райкомдорынын, горкомдорынын, обкомдорынын ла крайкомдордын иштерин коомой деп, темдектеген эди.

1938 дьылда выборлор тушта партийный руководящий органдарга бир канча кёп, дьаны ишчилер тудулган, ол аяс, ишчилердин кёп нургуны, партийный руководящий органга дьаныданла баштап тудулгандары болгон. Бу дьаш, баштамы парторганизациялардын партийный комитеттердин члендерине дьаныдан иштеерине, бастыра тудулганы 35%, райкомдордын составына 41%, горкомдордын составына 46%, обкомдор, крайкомдор ло нацкомпартиянын ТК составына 60%.

Дьер бойындагы партийный организациялардын отчетный материалдары партиянын XVIII-чи съездине тезистерди шююжерине партийный дьуундарда партиянын члендеринин ле кандидаттарынан 2 миллион ажыра улус турушкан деп, кёргюзедилер. Бу дьуундарда бир миллионго дьуук коммунисттер куучын айткандар. *(Колчабыжу)*.

Нёкёрлёр, бу XVIII-чи съезд алдында болгон дискуссия бистин партияда качанда болбогон. Бу дискуссия, бистин партияда качанда болбогон бир болгоны ла нак колбой болгоны ёйдё, партиянын члендеринин эркиндюзи айдары дьок ёзюп келген ёйдё, ёткён.

Дискуссияда кожо турушкан кажыла кижин, партияга болыжу эдип, партиянын бастыра керегин тыгыдары керегинде кичеел, бойынын тюзедюлерин ле дьёптёрин берип тургандар.

Дискуссиянын результаттары, бис эмди партиянын ич дьанында

демократиянын чечектеп келгенинде, партиянын члендеринин эркиндюзинин ле албатынын бойлоры чындык турумду болгоны кедюрюлип келгенинде дыадып турубыс деп, темдектейт.

ТК н 1937 дылда февральско-мартовский пленумнын бар болуп турган рашениялар аайынча ла база бу пленумда некёр Сталин партияга берген дыкарулар аайынча, партиянын иштеген ижи бойынын эркиндю результадын берген. Партиянын кажыла членинин партияла база онын ижиле колбуулу болорынын билин-тилери кедюрюлюп, тынгыган: партиянын кажыла члени, бойын, партиянын бастыра коллективыла колбуулу бир общий, бюткюл керек учун ответственный болгоныла, дьеткил тоо деп, бодоор болды. Бу партиянын ич дыанында демократияны кенюктиргенинин учурлу ла баазу темдеги болуп дыат.

Экинчизи, кажызы база дыаан учурлу, оны онойдо ок, бис партияны бу калганчы дылдарда ёскюреринде итог эдип, тем-дектеер керек,—ол не дезе, руководительдер ле албаты ортодо дыаны отношениелер тынгыган; албаты руководительдерге иже-мчилю болоры ла олордын ёдюштештю колбузы ла дыуук турганы кеми дыоктон ёзюп келген. Албаты, бойлорынын руководитель-дерин, бойлорынын чыгартулары эдип олорго дыуук ла тёрёл эдип, кажылары оныла кожо партия алдында, албатынын алдында, улус алдында ответственныйлары эдип, керёрине тазыгып кал-гандар. Бу, партиянын калганчы дылдарда иштеген экинчи баа-лу итогы болуп дыат. (*Экиндю колчабыжу*).

В ы в о д: партийно-политический ишти, партиянын ич дыа-нында, болшевицкий демократияны дыорюмде чындыкту ёткю-рюп турганыла дыанырта тёзёёри бистин партиянын ийдезин ты-ныткан.

Партия, партийный албатыны дьеткил активизировать эдери-нин дыолында турат, ол дезе, партияга бюткюл база кажыла ком-мунист танынан башка, массада бойынын авангардный ролин бюдюрерине учурлу арга болот, анайтканда, социалистический строителствонын онон ары дыенюзине арга болот.

Партия, партиянын ич дыанындагы демократияны, партиянын члендеринин эркиндюзиле дыана баспазын кедюер арга эдип партияны ёштюдин быдырынан ла калдыгынан аруланар арга эдип, оногдо ары ёскюре кенюктирип, дьеткилдеп турар. (*Узак-ка колчабыжу*).

КАДРЛАРДЫ ТАЛДАП, БЮДЮРГЕНИН ШИНДЕЕРИ ПАР-ТИЙНЫЙ ИШЧИЛЕРДИН ДЬАНЧЫ КАДРЛАРЫН ИШКЕ ТУР-ГУЗАРЫ КЕРЕГИНДЕ

Партийный аппаратты дыанырта тёзёёр, кадрларды талдаар ла бюдюргенин шиндеер суракка, кечюп турум.

Некёр Сталин бистин бу съезде бойынын отчетный докла-дында кадрлардын учурлузы керегинде, олорды ишке талдаар керегинде, дыарт айткан.

„Кадрларды чике талдап алар дегени мындый:

Баштапкызында, кадрларды партиянын ла государствонун алтын фонды чылап баалап, оларды кереестеп, оларго куюнзек болоры.

Экинчизинде, кадрларды билери, кажыла кадровый ишчинин дьеликпестерин ле дыакшы дьарамыктузын билери, ишчинин эпаргалы кандый иште дыакшы дьарангадыйын билери.

Ючюнчизинде, кадрларды кичеemelдю ёскюрери, кажыла ёзип турган ишчиге ёрё кёдюрюлерге болыжары, ондый ишчилерле чыламыр „берижерге“ ёй кысканбай, олардын ёзюмин тюрген-дедери.

Тёртинчизинде, дыангы, дыиит кадрларды, ёски ордында узак тургуспай, оларго ёткюре ачыырга бербей, ёйинде, дыалтамыр дыок ёрёлёдёр.

Бежинчизинде, ишчилерди постторго, кажыла ишчи бойын ордына бодонор эдип, кажыла ишчи анылу бойынын качествозыла кандый иште бистин общий керекке эг кёп туза дыетирер эпаргалу болгоны аайынча, кадрларды дыерлерине тургузар иштин общий аялгазы, кадрларды дыерлерине тургузарын, керектерге ол политический дыолды бюдюрерине, амадап турган некелтеге дьарамыкту эдип тургузары“.

Онон ары нёкёр Сталин, кадрларды чике талдаар керегинде партиянын задачазы эмди неде болот деп, айдат:

„Эмди задача, кадрларды талдап алар керекти бастыра дыангыс колго алдынан юстине дыетире алып, оны керектю, научный, большевистский бийикке кёдирер.

Онын керегинде кадрларды билерин, ёрёлёдёрин ле талдап аларын башка-башка отделдерге ле секторлорго ооктойтоын токтодып, оны дыангыс дыерге бириктирер керек.

Ондый дыер ВКП(б) ТК составында кадрлар башкарузы ла кажыла республиканский, краевой ла областной парторганизацияларда ого келишкен кадрлар отделдери болор учурлу“.

Бу аайынча, партийный аппараттын бар болуп турган организация дыеткил эмес болды.

Партийный решениелерди ле постановленияелерди бюдюреринде практический ишке ле оларды советско-хозяйственный органдарга база тёмёндёй турган парторганизациялар канайда бюдюрюп турганын шиндеерине, партиянын уставы аайынча, обкомдордо, крайкомдордо, нацкомпартиялардын ТК-де ле ВКП(б) ТК производственно-отраслевой отделдер тёзёлгён. Бу отрасльдар аайынча производственно-отраслевой отделдерде бастыра иштер бюткюл болоры ол эмезе, организационно-партийный иштер, кадрларды белетеери ле ишке бёлюп тургузары, агитационно-массовый иш, производственный пропаганда, советский, хозяйственный органдар база партийный организациялар партийный решениелерди канайта бюдюрюп турганын шиндеп кёрёри тургузылган.

Керектин бар болуп турган организационный дьедикпези неге баштаган дезе, бир тёс дыерден баштузын некеп турган, кадр-

ларды талдаары, кѣп тоолу производственно-отраслевой отделдер ортодо аайы бажы дьок дьайылып калган болгон, керек неде-дeze,—кадрларды талдаар керек,—кадрлардын бастыра ченемелдюзин ле бастыра билерин бир дьерде кыйыш дьок тургузып аларына колбулу,—большевистский руководствонун искусствозы шак мында. Бу, кадрларды дьастыра тузаланарына, кадрларды билер керекте бир болгон метод дьок болорына дьетирген, ондый болгондо, улусты талдаар керекте юзюке экелгени ол кадрларды талдап тургузары производственно-отраслевой отделдер ортодо тонг ѳткюре аайы-бажы дьок болгоны база онойдо ок кадрларды кажы бир полкалар ла ведомстволор сайын искусстванный бѳлюрине экелген, кадрларды чын талдап алары, искусстванный ла кыйышкак маневривриванилю болорын тургузат.

Нѳкѳрлѳр, слердин' кѳбигер, бойлорыгардын' практикадан', кадрлар талдаар керек канайда дьарабас юзюктенип алганын билеригер. Обкомдордо ло крайкомдордо промышленный отделдер, советско-торговый отделдер, культурно-просветительный ла ѳскѳдѳ отделдер бар. Бу отделдер ортодо кажыла бир ишчи учун тартыжу, дьен'ижю болып дьат. Шак бу кадрларды билер керекке, таап, ишке чыгарар керекке, каршулу болот.

Ишчилерди иштин' потребнозы аайынча ла улустын' способнозыла тузаланарын, кадрларды талдап алар керекти, рамкада функциональный оокторго баштарага келишпейт.

Партийный аппараттын' ондый организациязы бисти дьеткилдеп болбос деп, ченемел кѳргюзет.

Бу керектен' улам, кадрлар аайынча, ТК-те дьаан кючтю, нѳкѳр Сталин айткан чылап, кадрларды талдап, юлей тургузар задачаларды, партийно-организационный руководствонун' сурактарын специальный организационно-инструкторский отделдерге чыгарып, чике. научный аайынча башкаарга аргалу аппарат—кадрлардын' Управлениезин тѳзѳѳри керектю болгоны табылган.

Тѳс Комитет, калганчы эки дьыл туркунында бу керекте бир кезек иштерди ѳткен, онзы руководящий кадрларды талдап ишке чыгарары дьан'ысла парторгандар аайынча эмес, дье база советско-хозяйственный аппарат аайынча, бастыра Наркоматтар аайынча, ТК-н' эмдиги ОРПО до тамла централизовать ѳдилип турган.

Кадрларды талдаар, билер ле ишке чыгарар керекти дьан'ырта тѳзѳѳрин ВКП(б) ТК ижи керегинде нѳкѳр Сталиннин', партианын' XVIII-чи съездинде отчетный докладында айдып берген дьакарула ѳткюрер керек.

Онон' ары, мен, устафта база бир солынта керегинде, кажызын Тѳс комитет партианын' XVIII-чи съездине шююлтеге тургузат, айдарга турум. Менде, партианын' руководящий ишке обкомдордын', горкомдордын', райкомдордын' катчыларына чыгарып турган нѳкѳрлѳрдѳн' некелип турган партийный стажты дьабызадып саларынын' шююлтези бар, уставтын' бу пункты ТК, партийный стажты астадын салар солынта ѳдерин тургузат, ол

партиянын' руководящий ишке партийный ишчилердин' дьян'ы кадрларын тургузары керегинде аргадалганы.

Бу предложение дьяан, принципиальный ла практический учурлу.

Нёкёр Сталин бистин' бу съезде, дьян'ы кадрларды ишке тургузар керегинде гениальный иле дьярт айткан.

„Нёкёр Сталин айткан „задача эмезе азыйгы эмезе дьяит кадрларга ориентироваться эдерине эмес, дье азыйдагы ла дьяит кадрларды партийный ла государственный башкару иштин' общий оркестрине бириктирер ле келиштирер чике дьяолло барарында болуп дьят“.

Дьян'ы кадрларды руководящий ишке бойынын' ёйинде, дьялтаныш дьяок чыгарары шак онын' учун керектю.

Дьян'ы дьяш кадрларды руководящий иштерге бойынын' ёйинде, дьялтаныш дьяок чыгарганы улам, бистин' партия бир дьяан учурлу дьяен'юге, государственный ла партийный ишке, партийный ла партияга дьяуук туруп турган дьяарым миллион артык дьяш большевиктерди, чыгарарына дьяединген.

Бистин' руководящий кадрлардын' качественный составы дьяаранган керегинде айдар керек. Партийный кадрлардын' составында бийик юредюлю улус, культурный улус, билгир, образованный улус ас болгон эмес.

Партийный руководящий кадрлар керегинде кажыбир тоолор

	Бастырамы	Бийиктеге юредюлю божоткогон бийикте орто образов. бо-гоны	Ишке чыгарынан' озо, социоложение аайыча ишмекчилер	40 дьяшка дье-тире улус	31-ден' 35 дьяшка дьястире улус,	Партияга аайыча 1924 дь. ла онын'до дьяанлары
Обкомдор, крайкомдор ло нацкомпартиялардын' ТК-н' катчыларынын' составы . . .	333	$\frac{196}{58,9}$	$\frac{175}{52,6}$	$\frac{303}{91}$	$\frac{177}{53,2}$	$\frac{268}{80,5}$
Партиянын' райкомдор, горкомдор ло окружкомдордын' катчыларынын' составы . . .	10902	$\frac{3115}{28,6}$	$\frac{5248}{48,1}$	$\frac{10020}{92}$	$\frac{5649}{52,7}$	$\frac{10193}{93,5}$
Обкомдор, крайкомдор ло нацкомпартиялардын' ТК-н' зав. отделдеринин' составы . .	510	$\frac{327}{64,1}$	$\frac{231}{45,3}$	$\frac{469}{92}$	$\frac{263}{51,6}$	$\frac{431}{84,5}$

АДЬАРУ: 1. Знаменатель проценттерди кёргозет.

2. Бийик образование алган тес албаты 1934-36 - дь.дь. ла 1937-38 дь.дь. ВУЗ-тарды ла ВТУЗ-тарды божоткогына тюжет.

3. А. Жданов.

Бир канча дыйл кайра, партийный руководящий ишке образованный улусты ла дьашёскюрюмди чыгарарына коркугылаган болзо, каршучылар дезде, дьийт кадрларды, ологро ёрё кёдюрлерине бербей, тумалап тургандар, ол тушта партияга дьаан дьен'ю, каршучылардан арутанып, бу калганчы ёйлёрдө ёзюп келген дьийт кадрларды ишке чыгарары ла ологры руководящий иштерге тургузарына, дьолды арутап алган. Бистин' партийный ийде-кючтин' ле дьен'диртпезинин' залогы шак мында. (*Экин-дю колчабыжу*).

*
*
*

Партийный директивтарды канайда бюдюрюп турганын шиндеер практика база онойдо ок дьедикпестю болуп, кандыйла производственно-отраслевой отделдер ортодо чачынгы боло берген болды. Бу, ишти база онойдо ок бир дьерде, КПК-н' деятельнозынын' характерине келиштире централизовать эдер керек. Партийный контроль анчадала чын болуп, дьастыраларды бойынны ёйинде кезедип турар.

Чике тёзёлгөн контроль дьан'ысла директивтерди бюдюрюп турганын шин'деерине амадулу болгон эмес, дье кажыла директив чын чике бе онызын кёрюп, оны ёскёзиле солыры керектю болгоныла дьеткилдейт.

Нёкёр Сталин биске канчала катап кёп айткан, база айдып та дьат.

„Башкарары—ол, резолюциялар бичнири ле директивтерди ийериле дьеткил болгоны эмес. Башкарар дегени—ол, директивти бюдюрерин шиндеер, дье база дьангысла директивти бюдюрерин шин'деери ле болгон эмес, дье директивтер бойлорыда, ологрын чын чике болгоны, эмезе ологрын дьастыразын шин'деери. Бистин бастыра директивтер 100 проц. чын чике деп бодоп айтканы, каткымчылу болор. Ол нёкёрлёр, болбос то, болор до учуры дьок. *Бюдюргенин шин'деери шак ондо болот, не дезде, бистин' ишчилер дьан'ысла бистин' директивтердин' бюдюрюлюп турганын практический ченемелдө иште шин'деп турарын, база директивтердин' бойлорынын' чике чын болгонын.* (Мен, темдектегеним А. Жд.) Онын' учун, бу областта дьыртыктар, бистин бастыра баштаачылу иште дьыртыктар болот“. (Сталин, „ТК ле ТКК-н' апрельский Бириккен пленумнын ижи керегинде“ 1928 дь.).

Бюдюргенин шин'деери—иште эн турарыла, боортып турарына удурлашту болорынын' учурлу аргазы. Бу каршуларды кезедеринин' учурлу аргазы. Бюдюргенин шин'деери кайда дьакшы тургузылган,—каршучылды ондо кенеде соккон.

Партийный директивтерди бюдюрерин шин'деерин тыныдар задача партийный Контрольдын Комиссиязынын' тёс задачазы болот.

Шак бу мынан', КПК ВКП(б) ТК-те иштеп дьат деп, тургузар керек. Ондыйынан болгон улам, КПК-ны кёндире, партиянын' съездинде тудары дьогылып дьат. КПК-ны Тёс комитеттин' пленумы тудар учурлу, онон ол ВКП(б) ТК-нин' директивы ла башка-рузы ажыра иштеер учурлу.

КДРЛАРДЫН ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ЛЕ ПОЛИТИЧЕСКИЙ СОНДОГОНЫН ДЬОГЫЛТАР КЕРЕГИНДЕ

Нёкёр Сталин бойынын докладында партийный пропаганда керегинде, кадрлардын марксистско-ленинский воспитаниезинде задачаны чокум да, курчта тургускан.

Ол айткан:

„Партиянын составын ла башкаручы органдарды дыбыстай ишке дьууктада аайлу-башту эдил тургузып алар керектерди, дыкшы тургузып аларга, кадрларды таап турар, оморды талдап алар, оморды келиштире тургузып турар керектерди дыкшы тургузып та алгадый; бу тужунда бистин партийный пропаганда аксаары башталып, бистин кадрлардын марксистско-ленинский воспитаниезинин керектери уяндаары башталгажын, бу кадрлардын политический ле теоретический тендежерин ёрё кёдюер керегинде бистин ижибис уяндагажын, кадрлар бойлоры десе бого колбой бистин ичкери аргалу керектерибисти санааркаары токтоп, бистин керектерибистин чикезин билип алары токтоп, шююлтези дыок, сокор, юстюртин берген дыкылтаны механический бюдюрюп турган болзо, — ол тушта бистин государственный ла партийный ижибис ончозы уяндаар учурлу. Государственный ла партийный кандыйла иштин ёлюктеринде ишчилердин политический турумы ла марксистско-ленинский сознательнозы канчала керек бийик болзо, анча кирези иш бойы бийик ле арбынду иштин результаты, анча ок бийик тузалу болор, база ойто кайра алза — ишчилердин политический турумы ла марксистско-ленинский сознательнозы канчала керек дыбыс болзо, иштердин юююлери ле ойылып тюжери анча ок киреезине болгодый болор, анча ок киреези ишчилер бойлоры эткир крахоборлор болуп, ёскёлёнёри ле такый кёрюне чыгары болгодый болор, омордын дыамандай ёскёлёнёри онойып ок болгодый болор“.

Нёкёр Сталин дыартаган, бистин кадрларды идеологический белетеерге ле оморды политический таскадарга ийде-кюч ле арга бисте бар, бастыра бистин практический задачабистын онын тогус юлюзин бюдюерери бу мынан камаалу деп, дыартаган.

Партийный кадрлардын теоретический ле политический сондогонын дьогылтар задача, партиянын члендерин марксистско-ленинский теорияла дыепсеер ле большевизмды билип алары болып, партийный пропаганданын ла агитациянын керектерин, ТК-н „ВКП(б) историязынын Кыска курсты“ чыгарганына колбой, партийный пропаганданы тургузар керегинде решениезине келиштире, онойып ок бистин съезде нёк. Сталин бойынын докладында, бу суракты айтканына келиштире кёдюерин керексийт.

Большевизмди билип алар задача тортло эмдиги туштагы социалистический строительствонин' задачаларынан болот.

Ючюнчи бешдылдыктын тёс задачазын, колкючиле дыаткандар-

дын коммунистической воспитаниезинин задачазы, албатынын санаазында капитализмнын пережитказын дьогылтар задачаны бюдюрюп аларга социалистический строитељствонын практический сурактарын тюрген бюдюрерге, капиталисттердин курчай турганына ла олордын агенттерине удурлажар тартыжуда такаланып алган болорго, бистин кадрлар теорияла эмезе дьоннын ёзюмиле политический тартыжудын закондорын билериле дьепсенип алар учурлу.

Партийный пропаганданын тес дьедикпестери ТК-н дьарлу решениезинде айдылган. Бу решениеде „ВКП(б) историязынын Кыска курсы“ чыгарганына колбой партийный пропаганданы ёскёртё эдип алар эп-аргазын дьартаган.

Эмди пропагандистский ишти ёскёртёри башталды. Бу ёскёртюнин баштапкы алтамы, „ВКП(б) историязынын Кыска курсы“ ла ТК-н решениези, бастыра идейно-полетический иште дьаны текпишке кёдюрерге дьаан ийдимди берген. Марксизм-ленинизм-ды юренерин, „ВКП(б) историязынын Кыска курсы“ юренерин миллиондор албаты колго алдылар. Ол бистин партиянын дьаан дьенюзи болот. „ВКП(б) историязынын Кыска курсы“ орус тилине 12 мил. экземпляр таркаган (*табышту колчабыжулар*). СССР-н ёскё албатызынын тилине 2 миллион экземпляр кирези таркаган. „ВКП(б) историязынын Кыска курсы“ ёскё ороондордын 28 тилине кёчюрген 673 мун экземплярдан ажыра чыгарып дьат. Марксизм туруп келген ёйдё бу баштапкы марксистский книга мынча киреэзи таркаарын алган болды деп, топ-торт айдарга керек. (*Колчабыжулар*).

Партийный кадрлар алдынан юренерин баштап алдылар. Марксистско-ленинский литератураны керексип тургандары сюрекей кёп ёсти. Марксизм-ленинизмнын пропагандазына бастыра партийный организациялар кичеemelин салып турулар.

Иштин дьаны бюдюминде бир-канча ченемелдери дьуунаган. ТК-н решениези чыкан кийинде марксизм-ленинизмнын устный ла печатный пропагандазына, партиянын талдама теоретический ле пропагандистский ийде-кючин тартып алган. Пропагандистар профессионалдардын ченемелдю кадрлары тезёлёт.

Партийный пропаганданы ёскёртёрине дьетире бистин партияда 112 мун ажыра пропагандистер тоололып турган. Дье олордын ортозында уян белетенген улустар ас эмес болгоны бойынанда дьарт. Эмди бу тоо айдары дьок дьабызады. Партийный организация пропагандистардын тоозына пропагандага чынла белетенип алган улусты талдап алат.

Кружоктордын тоозы база астады. ТК-н решениезине дьетире Москвада, темдектезе 9 муннан ажыра кружоктор, Ленинградта 5 мун болгон болзо, эмди Москвада 500-н—эбеш ажыра Ленинградта 300-ке дьуук кружоктор артты.

Кадрлардын ижинин тес эп-аргазы книгала алдынан бойы иштеери болуп туры.

Пропегандистский ишта тургусканында дченюлю, учурлу болуп турган печатный пропаганда элбеп туры.

Ондыйда болзо, бу ончозы бистин' партиянын' амадап, эдип турган, пропагандистский иштин' кендюгерин' дьянысла баштаганы болот. Бу ёзюмде дьенюлю ишти бистин' большевистский печатъ бюджетер. Печатный сёсти керексигени айдары дьок ёскён, ёзёрдө.

Бис партиянын' бастыра пропагандистский ижинин' дьяан ёзюминин' алдында турубыс. Пропаганданын' амадаганына, кино, радио, искусстводый тын', ийде-кючти элбеде тузаланар керек.

Партияда ла государстведо марксистско-ленинский пропаганданын' керектерин' дьылгыр баштаарга, партийный кадрлардын' теоретический ле политический сондогонды дьогылтар задачанын' дьылгыр бюджетерге, ТК печатный ла устный пропаганданы ла агитациянын' бастыра ижин' аайлап тургадый, пропаганданын' ла агитациянын' управлениези бюджетю, пропаганданын' ла агитациянын' тын' ийделю аппаратту болор учурлу.

Советский албаты идейный таскамыр советский граждандардын' ал-санаазын, дьярамыгын, бойынын' кючинде бюджетчилю эдип, воспитывать эдип дьат. Нёкёр Сталиннин', эмди теория практикага келижер кючти, бойында бюджетчини дьягысла событияны кёрёрин' эмес, дье озолодо кёрёрин', билерин', переспективаны берип турган керегинде сёзи качанда болбогондый дьяныланып дьат.

Бистин' партийный пропаганданы ёскёрткёни теоретический иштин' чечектеерин' дьеткилдеп, бистин' партияны идейный дьянынан' оноң'до тын' дьепсендирип алар. (Тын' колчабыжулар).

ПАРТАППАРАТТЫ ДЬАН'ЫРТА ТЁЗЁЁРИ ЛЕ БАСТЫРАСОЮЗ НЫЙ КОНФЕРЕНЦИЯЛАР КЕРЕГИНДЕ

Нёкёрлөр! ВКП(б) уставында солынталар керегинде тезистер ТК-те ле онойын' ок дьер бойында отдел бёлюктерде аппараты дьян'ырта тёзёёр задачаны тургузат.

Производственно-бёлюктерде отделдер эмди нени эдерин' билбейт, хозоргандарды ордына божодып, ологго адааркажып, оноң' улам иште керексibes ле каруузына турбас немелер болот.

Дьуртхозяйство иште советский ле партийный организациялардын' бююре иштеп турганын' шин'деп, кёрюп турарынын' учурлу задачазы эдип, ВКП(б) ТК-те дьуртхозяйствонун' отделин' артызып, производственно-отраслевой отделдерди дьок эдер.

Эмди бистин' партиянын' алдында, колхозтордын' организационный дьянын' тын'ыдары, колхозтын' экономиказын' баштаар сурак, колхозтордо, совхозтордо ло МТС-та трудты тёзёёринин' задачазы туруп келди. Бу задачалар керегинде съездте ижемчилю дьарт эдип, нёкёр Андреев айткан.

Наркомземнин' ле Наркомсовхозтордын' кезиктей ижи уян-болгоны бар болуп, дьуртхозяйстводогы иш, дьер бойынын'

партийный организациязынан' адыру ла килемдыни керексин турганда, Тёс Комитеттин' аппаратта крайкомдор ло обкомдордо дьуртхозотдел артылары керектү.

Онойып ок бисте союзный Наркомпрос дьок болуп, бастыра республикаларда, крайларда ла областтарда албатынын' юредюзи керегинде иштин' турганына контроль керектү болуп турганына колбой, ТК-те школдын' отделин артылар керек.

Обкомдордо, крайкомдордо ло нацкомпартиянын' ТК-де: пропаганданын' ла агитациянын', организационно-инструкторский ле дьуртхозяйственный ла кадрлардын' отделдерин тэзээр. Арткан производственно-отраслевой отделдерин дьогылтып салар.

Райкомдордо ло горкомдордо: кадрдын', пропаганданын' ла агитациянын' ла организационно-инструкторский отделдер боло-ры керектү.

Пропаганданын' ла агитациянын', кадрлардын' отделдерин баштаары, обкомдордо, крайкомдордо ло нацкомпартиянын' ТК-де анылу катчыларына берилер.

Мен санангамда, нёкёрлөр, кадрлар талдап алар ла бюдюргенди шиндеп кёрөр задача кийинде база онойып ок пропаганда ижинин' задачы керегинде менин' айтканымнын' кеминде, ТК-н' ле дьербойынын' партийный организацияларда ондый организацияны керектюзин айдарга да кереги дьок. Партиянын' XVIII-чи съездине шююлтеге берип турган ТК-н' ле дьер бойынын' партийный организациялардын' аппараттарынын' структуразы, бистин ижибисте дьюзюн бёлюктерди баштаар, партийный ишти тын'ыдарын дьеткилдеер.

* * *

Социалистический хозяйство тюрген ёзюп келген ле база ишмекчилердин', крестьяндардын' ла интеллигенциянын' политический ле культурный тюрген ёзюмнин' условиезинде партийный ла государственный дьюрюмнин' тебюзи тын' кёдюрилди. Государственный ла партийный керектерди башкараын бюдюрерге, дьюрюмди ичкерлеткен суракты тюрген аайлап, ёйи дьеткен суракты бойынын' ёйинде бюдюрерге, партиянын' тёс организациязында бар болуп турган схемага партиянын' съездине, ВКП(б) ТК-не дыан'ы органы—Бастырасоюзтын партийный конференциязы болорын кожып салары керектү. Онын эн' керектү болгоны, партиянын' съездтери ортозында дыан узак ёй болуп турганы, партиянын' ишчилеринег ёзюп келгендерди башту ишке, аначала ВКП(б) ТК-ке тудуп турар органы узадып дьат, конференция ондый органы партияга берер эди. Бу бого колбой, партиянын' тёс организациязынын' схемазына—партиянын' съездине ВКП(б) ТК-ке, Бастырасоюзтын партийный конференциязын кожып, толтырып салары керектү болгонынын' ёйи дьеткен, оны бир дьылда бирден ас эмес эдип, дьер бойынын' организацияларынын' чыгартылу улустан дьууп турар, Бастырасоюзтын конференциязынын' эн' дыан задачы—партиянын' политиказынын' ёйи дьедип келген сурактарды шююжери деп бодоор.

Партиянын Бастырасоюктагы конференциясына, ТК-н кезик члендерин солып турар, эмеже ТК-н составынан ТК-н члени болло, бойынын кыйбас ижин бюдюрерин дьеткилдебей турган ТК-н кезик члендерин чыгарып турар, олордын ордына дьаныдан, партиянын съезди туткан ТК-н члендеринен бештин бир кюзуинен ажыра эмес тудар правоны берер. Конференция ТК-н члендерин, партиянын съездинде туткан кандидаттан толтырар, олордын ордына келиштире, ТК-н члендерине дьаны кандидаттар туруп турар.

Конференциянын решениезин, ТК-н дьаныдан члендер туткан керегинде ле ТК-н члендерине дьаныдан кандидаттар туткан керегинде ВКП(б) ТК-е дьептееьргё керектю болбой турган решениеден башказып, ВКП(б) ТК-не дьептееьргё дьарап дьат. ВКП(б) ТК-не дьептееьргё конференциянын решениези бастыра партийный организацияларга кыялтазы дьок болуп дьат. Конференцияга делегаттарды обкомдордын, крайкомдордын ла нацкомпартиянын ТК-н пленумдарында тудат. ТК-н члени болзо, олорды дьер бойынын организациязы делегат эдип ийбеген болзо, конференциянын ижине совещательный праволу туружар.

ПРОИЗВОДСТВЕННЫЙ ЛА СОВЕТСКИЙ БАШТАМЫ ПАРТОРГАНИЗАЦИЯЛАРДЫН' ЗАДАЧАЛАРЫ КЕРЕГИНДЕ

Нёкёрлёр!

Ёткён ёйдин туркунына бистин партиянын тёзёлгёзи болуп турган, баштамы парторганизациялар тынды, олордын албатыла колбуузы дьаранды, коммунисттердин авангардный ролы бийиктеди, партийный дьорюмнин кеми кёдюрюлди. Партийный организациялар социалистический строительствонун хозяйственный ла культурный, практический сурактарга дьууктадылар.

Кайда баштамы парторганизациялар партийно-политический ишти, производственный пландарды дьенюлю бюдюрери учун государственный аппараттын ижин дьаравдылары учун, дьаны техниканы билери учун, трудовой дисциплинаны тындылары, стахановский движениени кёнюктирери, дьаны кадрларды партийно-хозяйственный ишке ёрёлёдёрү учун тартыжула билгир колбогон, ондо партийный организациялардын ижи дьенюлю болгонун ченемел кёргюсти. Кайда партийный организациялардын ижи дьенюлю, бойлорынын задачаларын пропаганда, агитацияла болорзынып, хозяйстводон тууралагандар, эмеже кайда партийный организациялар бойлорына дьарабас функцияларды хозяйство *башкараарын* алынып, хозяйственный органдарды солып, обезличивать эткен, ондо иш кыялта дьок туюкка кирген.

Партийно-политический ле хозяйственный иштерди чике колболоры кыялта дьок керектюзине нёкёр Сталин бир катап кёргюскен эмес. 1923 дьылда ол айткан:

„Бистин производственный ячейкаларды предприятиянын ла тресттин ёдип турган керектериле колбулу сурактарды кюреелей тартар керек. Ячейкалар бистин' предприятиялар

ак сагыжыла иштеп турган кажыла хозяйственный башкаруучыны, кажыла ишмекчини, служащийди моральный да политический кёдирип турган.

Кировский заводтогыдый ла Ярославский Резинокомбинаттагыдый темдектерди ондорло, дьюстерле кёрюзер арга бар. Москва да „Колибр“ завод ло 1-кы Часовой завод; бир канча авиационный заводтор; бир канча металлургический заводтор; Харьковский „Свет шахтера“ завод; Горьковский областта Новое Сормове завод, базада ёскё кёп предприятиялар баштамы парторганизациялардын дьюрюминде партийный ла хозяйственный иштерди чике бириктиргенинин темдектерин берет.

Бастыра республикаларда, крайларда, областтарда хозяйствонун сурактарына чике кёрёрин тургузып, производсто керектердин аайын контрольдойтонын, хозяйственниктарга программа ны бюдюрерине артыктай бюдюрерине болушты дьазап алган парторганизациялар ас эмес табылар.

Онон ары коруланарынын заводтордогы ТК-н парторттарынын ченемелин айдайын. Бу суракка некёр Сталин сюрекей дьаан адыару салат. Некёр Сталин коруланарынын заводторында ТК-н парторттарынын институтын тургузарын, парторттар элип квалифицированный инженерлерди—бойнын керегин билер специалисттерди, дыакшы партиецтерди ийерин дыакрган. Бу мероприятия бастыра бойын актады, анчадала дьаан дьедим берди. Коруланарынын заводторында дьаны бюдюмдю ишчилер бютти, олоп партийный ишти кандый бир хозяйственный эмесе технический керекти шиндеериле билгир колбоды.

Кезик партийный ишчилер хозяйственный ла технический керектерге кичееибегени каршучыларга тузалу болгоны дьарт. Бистин баштамы партийный организациялар—бистин предприятиялардын озочылдары бистин предприятиялардын чечеги. Бу озочылдардын предприятиядагы коммунисттердин бастыра ченемелдериле тузаланар керек. Кандый бир карулу дыакылтаны бюдюренин, директорский фондтын чыгымдалып турганын, ишмекчилердин аялгазын, ишмекчилердин столовойнда аялгазын шиндеер керегинде, бескенин табагына партийный организациялардын бастыра ченемелин салар керек, предприятиянын производственный бастыра дьюрюмин большевистский прожекторло дыарылар керек. Оныла бис бастыра хозяйственный социалистический строителство до дьаан болуш берерибис.

Дискуссия тушта, производствонун баштамы парторганизацияларга шинделдин правозын берери—ол единоначалиега согылта деген, юндер болгон. Мен, активка таянбай, заводло командовать эдери, единоначалие ондо болгоны ол деп турган, ол улус, единоначалиеде эш неме билбей турулар деп кёрюнет.

Бистин советский большевистский единоначалиенин учуры башкаруын, керекти тёзёерин, кадрларды талдап аларын, чике директорив берерин, отчет некеерин, кару дыокты ла обезличканы дыогылтарын билеринде болот. Дье ол, ого кожо ол иште парт-

организацияга предприятиянын бастыра активына, бастыра коллективине шиденери болота.

Айдарда, баштамы парторганизация дбанынан контроль дьок эдер деген куучындар, дьастыра. Кезик хозяйственниктер ондый контрольдон коркуп турганы калас.

Мунап улам кандыйла кеберлю баштамы парторганизациялардын ачадала, производствотогы (фабрикта, заводто, совхозто, колхозтогы) парторганизациялардын ла наркоматтын партийный организациянын задачаларын кыялта дьок чокумдап тургузар ей келди.

Производственный кеберлю парторганизацияга предприятияда, совхозто, колхозто керектердин аялгазын контрольдоор право берилер учурлу. Бу производствотогы парторганизациянын ролин ла карулу болорын тыгыдарына апарар.

Наркомский кеберлю партийный организацияларды алгажын, омор бойларынын иш эдер ағылу аялгазы аайынча, контроль эдер функцияны алып болбой турганда, аппараттын ижин дьарандыларында бойларынын ролин тыгыдар учурлу. Омордын обязанностьторы—кажы бир наркоматтын дьедикпестери керегинде угузары, ағылу ишчилердин дьедикпестерин темдектеери, оморды ТК ле наркоматтын башкаручыларына дьетирери.

Некёр Сталин 1926 дь. 15 мартта ТК Оргбюрозынын заседаниясында советский ячейкалардын задачаларын темдектеп, айткан:

„бистин советский ячейкалар, бистин учреждениелерде чын советский эжини тудачылар болор учурлу... Ячейкалар советский, государственный ла хозяйственный учреждение-лерде эжи бар болорын, улустын куучынын угуп, каруун берип турары бар болорын, бюрократизм ас болорын кичееп, керёр учурлу... Советский ячейка бастыра партиянын дьюрюмиле дьургедий болорына дьединерге керек, ол партияга советский ле хозяйственный аппараты албатыга дьууктадарына, дьарандыларына, тыгыдарына болушкадый, оны ак санаалу экономный эдерине болушкадый эдерге керек“ „ВКП(б) ТК Известиязынан“ № 16-17, 1926 дь. кер).

Кажыла наркоматта иштеп турган партиянын члендери ончозы бастыра наркоматтын партийный организациязына биригер учурлу. Наркоматтын баштамы организациянын катчызы ВКП(б) ТК ле дьептелёр. Бу калганчы мероприятия керектю болгонун элбеде тётёлгёлёери керек дьок болбой, некёрлёр, ол бойы аайынча дьарт.

* * *

Некёрлёр! Мен, ВКП(б) уставына, тезистерде берилген тётюзедюлерди ле кожылтааларды айттым.

Бу кожылтаалар ла тюзедюлерден башка партийный ченемелден чыкан обкомдордо ло крайкомдордо 4-5. катчылар болоры керегинде, партиянын окружной организацияларына уставной праволор берери керегинде, Кызыл Черюдеги парторганизациялар

дың ла объединениелердин башкарап органдарынын ижин билип, ол ишке камаа дьетирип тургадый эди, керекти тургузар керек. Слер, ячейкалардын представительдери, производственный ячейкалар партийный эмес албаты алдында предприятияларда керектин бюджет турары дыанынан моральный карузы кандый дьаан болгонун билеригер. Ячейка, заводто партийный эмес массаны башкарып, бойун эчидер аргазында болуп, предприятияларда турган керек учун карулу турар болуп тургажын, айдарда предприятияда тутактар учун партийный эмес массанын алдында ол моральный каруга туруп, бу керектерди билип турар учурлу,—бу керектерге ол, кыялта дьок, камаа дьетирер учурлу. Онын керегинде, ячейкалар предприятияла колбулу, хозяйственный сурактарды шююжерине тартылар учурлу, тресттин керектериле колбулу сурактарды шююжерине, тресттин составына кирип турган предприятиялардын ячейкаларынын представительдеринин хозяйственный конференцияларын ёйлёрдө дьууп турар керек. Бу партийный массаларды хозяйственный дьозокторло байыдарына, алтыртан контрольды ёткюрерин тезёёри кыялта дьок керектю, чике дьолдордын бирюзи". (И. Сталин. Партиянын задачалары керегинде. „Оппозиция керегинде“ сборник стр. 24).

Ленинградта Кировский гигант заводтын партийный организациянын ченемелин кёргозейин. Заводтын башкарылтазында турган, троцкистско-бухаринский бандиттар, заводко дьаан каршу эди, 1937 дьылдын талорто ёйдө завод кёп ёлюк иштерде программаны дьюкле арайдаг 45—50% бюджетдий бюджетюине дьетирдилер.

Эмди заводты, заводтын технический интеллигенциядан, стахановчы ла мергендючилерден кёдюрилген дыагы улус башкарглайт.

Калганчы дьылда Кировский заводтын ижи тын дьаранды, ол керекке дьаан камааны, партийно-политический ишти хозяйственный ишле чике колбоорун билген, партийный организация ла онын партийный комитеди дьеткилдеди.

Кировский коммунисттердин партийно-политический ишти хозяйственный ишле чике колбоорынын практиказы бир дыанынан едино-началие бузуларына, экинчи дыанынан партийно-массовый иш увуларына апарбай турганын, кёргозет.

Бу керекте партийный организациянын башкарылтазына предприятиянын техниказын, экономиказын дыакшы билер улус кёдюрюлгени, центрден, заводтын анылу ёлюктеринен, ишмекчилердин ле инженерно-технический ишчилердин бастыра коллективыла бек колбулу улус кёдюрилгени дьаан учурлу.

Кировский заводтын партийный организациязы заводтогы ёштюлерди дьалтамыр дьок тазылынан кодорды, 500 дьетире дыаны кадрларды талдама стахановчыларды-инженерлерди, техниктерди ёрёлөдиз чыгарды, олар эмди заводты дыакшы башкарып дьадылар.

Партийный организация рядовой ишмекчилердин ле служащийлардын угузуларына сергек болуп, заводто экономический дьаан сурактарды ишюжеринде кеп турушты. Партийный организация, ештюлер булган салган, иш дьалдын' системазын кубултып дьазаарында тын турушты. Заводто 100 тарифтнй сетка ордына, эмди 4 арткан дьюстеп мун нормалар катап керюнди. Заводто трудты чике тезееринде ле производительностьты кедюреринде бу дьаан учурлу болды.

Калганчы дьарым дьылда завод производственный заданиелерди, дьал акчанын фондын ажыра чыгымдабай, дьаны нормаларды кеп ажыра иштеп бюджетет.

Кировский заводтын парткомы дирекцияга, заводтын энергитический хозяйствозын аайлап тургузарына болушты, ол участокко дьаны улус чыгарды, чокумду меропритиялар эдип аларына болушты. Онон улам завод, 1939 дьылда дьаскы аш саларына тракторлор чыгарарын эки катап ескюрюп, башкарунын заданиезин мактулу бюдюрди.

Экинчи темдек бу Ярославский Резинокомбинат производственный программы 7 дьыл чыгара бюдюрбеди. Бир ейде онын башкарылтазына албатынын ештюлери кирип Резинокомбинаттын ижи коомой болгонын бастыра ороон эзеп турган.

ВКП(б) ТК Резинокомбинаттын большевиктерине, албатынын ештюлерин коскорып, дьогылтарына болышты, Резинокомбинатты орооннын озочыл предприятияларынын кемине кыска ейде дьетиерин некеди. Резинокомбинаттын парторганизациязы ВКП(б) ТК-н дьакылтазын мактулу бюдюрди. 1938 дьылда IV-чи кварталдын программын комбинат, автопокрышкалар дьанынан 100%, январьда 106%, февральда 108% бюдюрди. Хозяйственный дьенюлерге коштой партийный организация ести. Резинокомбинаттын партийный организациязы тертинчи кварталда ескени алдындагы эки дьыл ескенинен кеп болды.

Резинокомбинаттын парторганизациязынын дьенюзи кандый тезелгелю? Онын тезелгези, парторганизациязынын' хозяйственный ла политический иштерин чике колбогонында. Резинокомбинаттын бойынын ижин, производственный программы бюдюрер задачаны, политический дьаан задача кемине кедюрер эдип тезеген. Резинокомбинаттын бастыра коллективы ого воспитывать эдилген. Парторганизация партийный кадрларды келиштире тургузып аларда, предприятиянын кажыла белюгинде неле болуп турганын бойы кедире чокум билер аргалу болгон. ВКП(б) райкомы ла парторганизация хозяйственный башкарылтаны солыбадылар, хозяйственниктердин танынан башкарынарына, инициативазын тыгыдарына керектю кандыйла условиялар бюдюп турды, дье парторганизация дирекциязынын кажыла алтамын билип, керек тужунда хозяйственный керектерди дьакшы билип хозяйственный башкарылтаны тюзедип, юредип, болышкап.

Парторганизация, албатынын ештюлерин узак ейге орныктырган дьалдырды, карууна турбасты курч критикалап, комбинатта

керегинде, уставной положениени база онойдо ок Военно-Морской Флоттын парторганизациязына дьайдылары керегинде, кожылталарды кыялта дьок темдектеер керек. Мен бодозом, бу кожылталарды дьартаарын керексибейт.

Болуп турган аялгалар солынган керегинде баштамы организациялардын тудулу органдарын комитет деп эмес, парторганизациянын бюросы деп, адаары берилет.

Бу солынта, комитеттер бир канча толо праволу организациялар биригип турган дьерлерде тѳзѳлѳр учурлу деген шююлтеден чыгып дьат. Бистин партиянын мундый традициязы керектин дьилбюзине дьарамыкту. Баштамы организациялардын тудулу органдарын комитеттен башкаландыра бюро деп, адаары дьарамыкту.

Цехтердеги партийный организацияларга дьарагадый условияларда, темдектезе, партиянын члендери 15-н ас эмес болзо, цехтин парторганизациязынын бюросын тудар право берерин ТК дьаан учурлайт. Дьаан заводтордо, ТК-н решениезиле цеховой комитеттер тѳзѳлгѳнин слер билеригер. Олордын ижинин ченемели бастыра акталды.

„ВКП(б) УСТАВЫНДА СОЛУНТАЛАР КЕРЕГИНДЕ“ ДОКЛАДТЫН ТЕЗИСТЕРИ ААЙЫНЧА ДИСКУССИЯЛАРДЫН ИТОГТОРЫ КЕРЕГИНДЕ

ВКП(б) уставында солунталар керегинде докладтын тезистерин партийный дьуундарда шююжип, берген тюзедююлерге ле солунталарга кѳчип дьадым.

Тезистер аайынча элбек дискуссия дьайылды. Дискуссиялардын результадында тезистер кѳп нургун партийный члендерле, бастыра партийный организацияларла дьарадылды. (*Экиндию колчабыжу*).

Тезистерди шююшкени тезистердин бойынада, эмди кючтю болуп турган уставтын ѳскѳдѳ параграфтарына дьаан тюзедююлер ле кожылталар берди, оны дѳзе тезистер азыйда тургуспаган.

Тюзедююлер кѳп дьюзюндю болордо, олорды бир канча категорияларга бѳлююр керек.

Практический бирде баа дьок, куру тюзедююлер бар, темдектезе: парторгтардын выборлорын 5 дьылга бир катап эдер; парторганизациялардын катчыларын комитеттерде, бюролордо эмес, общий дьуундарда тудар, эмезе катчыларды комитеттен ле бюродон камаа дьок эдери; партияга аларын торжественный дьуундарда ѳткюрери, ѳскѳдѳ.

Бу тюзедююлер ле кожылталар бойлоры, бойлорынын дьарабазын айдат, олорго удурлаштыра куучындаарыда керек дьок. Олор куру неме болуп, бойлоры чыгарылып дьат. (*Каткы, колчабыжу*).

Экинчизинде, ВКП(б) уставына кожорго дьарабас, партийно-организационный текущий иштерге дьарамыкту кѳп тоолу тюзедююлер, кожылталар ла темдектер бар.

Темдектезе, некѳрлѳр амырап, теорияга юренип турарына арга

берип, кандыйла дьуундардан ла совещаниелерден бешкюндюкте 3-тен ас эмес чёлё энирлер анылаар керегинде; партийный кюндер ёткюрер керегинде; дьёпти сурап чыгарарын токтодоры керегинде; ас тоолу районный парторганизацияларда райкомнын бюрозун тутары керегинде; трактористарды ла комбайнерлорды МТС парторганизациялардын учедына кёчюрери керегинде; темир дьолдо узловой парторганизациялардын комитеттерин дьогылтары керегинде ле оной до ёскё кёп.

Бу тюзедюлердин ле предложениелердин ончозынын темазы партийный строителъствонын кезик сурактары болот. Бу тюзедюлердин авторлары, уставной сурактар ла текущий партийный иштин сурактары ортодо башказын дьартап албаган болгодый, онын керегинде, озор устав, партиянын организационный ижинин дьанысла тёс кеберин, общий рамказын берип, устав партийный органдардын текущий ижин дьанысла чыгарбай турган эмес, карында дьаранарын темдектеп турганын ундуглап, уставка канчала кёп, кандыйла положениелер кийдирерге амадап турулар.

Партиянын XVIII-чи съездиле дьёптёлёр ВКП(б) уставы партийный башкарылталу органдарга келер иште организационный тёзёлгё болот. Ондый бюджетю тюзедюлер ле кожылталар ВКП(б) ТК-н дьаны составына, дьартап кёрёрине барар учурлу.

Тюзедюлердин ючюнчи группазы, ВКП(б) уставына чике учурлу. Ол тюзедюлердин кёбизи редакционный кеберлю, озор XVIII-чи съездтин уставной комиссиязына берилер аргалу, мен бодозом съезд ол комиссияны тёзёп, партийный уставты дьеткилдей редактировать эдерин дьякаарар.

Чике учурлу тюзедюлерди ле кожылталарды юч категорияга бёлюзе дьякшы: дьарабас, ырадып саларга керектю тюзедюлер ле кожылталар, дьараарын дьарабазын съездте кёргёдий тюзедюлер ле кожылталар, кыялта дьок кожып аларга керектю тюзедюлер ле кожылталар.

Дьарабас предложениелерге токтойдым.

1. Партияга аларында кандый бир кеберлю категория артызын тургускан тюзедюлер. Мында дьюзюн-дьуюр предложениелер бар. Озор кёдирези, авторлордын шююлтезиле, кандыйла дьюзюн категорияларды дьогылтар ёй дьеткелек деп турганынан башталат. 2 эмесе 3 категория тургузарын, тургузадылар: бирюзин ишмекчилерге, экинчизин—крёстьяндарга ла интеллигенцияга, эмесе азыйдагы интеллигенциянын представительдирине анылу категория тургузарыла ёскёдё. Бу предложениелерди дьуударга дьарабас.

Бу тюзедюлердин анылу кебери, озордын авторлары, СССР-да класстардын анылажары тёс башкарганын эмесе керекке албай турганында, эмесе оны дьарт билбей турганында болот. Озор эмесе дьаныны кёрбёй, азыйдагызынан тудунып турган, эмесе ёлюмдю уюктап, эбрёде не болуп турганын сеспей турган. (Колчабыжу).

2. Партияга дьуудып арын регулировать эдер нормалардан ары барып турган, сранай чике дьарашпас кеберлю бир кезек тюзедюлер бар. Дьанысла бис кьргьн тюзедюлердин баштапкы группа дьуудып аларынын азийдагы айынча артыраын тургузуп турган болзо, дье тюзедюлердин экинчи группа тезистер тургускан нормадан чик дьок ары барарын тургузуп дьат. Тем дектезе, кандидатский стажты бир дьыл эмес, 9 ай, 6 ай, керек десе 3 ай тургузарын айдадылар, рекомендаця берер улустын стажын дьок эдер, база рекомендацялардын тоозын астадар ошондо ёскёлёри, мен бодоор болзом, шак ондый тюзедюлер бистин партиянын бюдюзинин сурагын, партиянын кажы бир члендери дьетири билбей турганынан болуп, партиянын кажы бир члендери, бистин партиянын кючи, партия ла партия эмес-тин ортодо, партийный ла партийный эместер ортодо границаларды дьок эдиц, массада дьайылып, чейилеринде эмес, партия, ишмекчи класстын, крестьянствонын, интеллигенциянын озочыл улустарынан дьуунты пункт болуп, члендердин тоозын кьптё-дёрине кичееген эмес, олардын качествены керегинде, партиянын члендеринин бийик ады керегинде, олардын дьангаксыбазы ла ишмекчи класстын керегине берингени учун кичеегенинде деп турган, бу тёс аялганы, ундуп турганын, керелейт.

Бу тюзедюлердин авторлоры, партия бойынын члендеринин качественын кичеерге амадабай, ого кирерге санагандардын ончозыва эжикти дьаан ачып туру деп, дьастыра шююгенинен баштаглайт. Онойуп дьастыра кьргьни, чын озочыл ишчилерди партиянын рядына кату индивидуальний дьуударына тургускан партиянын установкаларыла эмеште келишпейт.

Партияга дьуудар эжинин учурлу солынталары партияга индивидуальний талдап аларынын ленинский ченелген принципы уяндадып туруба? Эмеште уяндатпайт. ТК ле нёкёр Сталин партияга дьаан учурлу болгоны, члендердин тоозы эмес, олардын качествены ла олардын бюдюми деп, кьп катап дьартап, кьргюскендер. Темдектезе 1921 дьылда 6 июльда Грузиянын Коммунистический партиянын Тифлистеги организациязынын обший дьуунында бойынын докладында ол мынайта айткан:

„Партиянын, анчадала, Коммунистический партиянын уделный кеми дьаан камаалу болгоны члендердин тоозынан эмес, олардын качественан, олар пролетариаттын керегине турумду берингенинен болуп дьат деп, качанда ундубай, билер керек“.

1924 дьылда 26 январьда Советтердин экинчи Бастырасоюзный съездинде Ленин ёлгёнинен улам бойынын улу чертенгенинде нёк. Сталин айткан:

„Мындый партиянын члени болоры болгонло кижиге берилген эмес. Мындый партияда член болгонынан улам уур дьюрюмге дьотконго чьдаары болгонло улуска берилбеди. Ишмекчи класстын уулдары, тюренинин, тартыжудын уулдары, чыламыр дьок учурлу дьюрюмнин геронческий тымыду-

нын уулдары—шак озор, эн озо, мындый партиянын члени болор учурлу. Шакла онын учун ленинецтердин коммунисттердин партиязы, ого коштой ишкемчи класстын партиязы деп, адалат“.

XIII-чи партсездтин, „Партийный строителствозынын очере-ной задачалары керегинде“ резолюцияда, партия. дыаны член-дерди алар тушта формальный критикалар учурлу эмес, керек-тин чын учуры керектю деп, дыкарган. Ол резолюцияда айдыл-ган, не десе:

„алар тушта дыанысла тургузылган формальный условия-ларды бюдюрер эмес, дые онойдо ок, партиянын дыаны член-нин, партияга ла пролетарский диктатуранын органдарына чын керекте большарынын аргалузын чын айынча кыйал-тазы дыок, дыартаар керек“.

Партияга дыуудар тушта кату индивидуальный керер бу прин-цип бистин партиянын бузулбас законы болуп, солунар учуры дыок.

Партиянын Тес Комитеди партиянын XVII-чи XVIII сездтери ортодо ейде, партияга дыуудар индивидуальный принцип унду-лары коркудулу болгонына бир катап кергюскен эмес.

Каршулу ейтю элементтер, партиянын члени адыла бектенип, ишкемчи класстын улу керегин юреерине, ВКП(б) рядына кире-рине качанда болзо, кичеел тургандар.

Партиянын Тес Комитеди, партияга тангана башка аларынын принциплар бузуп турарыла тартыжарында дыаан ишти бюдюр-ген.

Члендердин тоозын кейтедерин эмес, озордын кешествозын кей-дюерин кичеел турганы дыер юстюнде дыанысла бистин партия деп, Левиннин кергюскенин ундуурга ченешкендерле партиянын Тес Комитеди кайралы дыок тартышты.

Партиянын Тес Комитеди, партийный организацияларды, бузуп ла дыастыраларды базала катап эдери коркудулу болуп, пар-тиянын рядтарына тангана башка аларын партияга каршулу ва-ловой кампанияла солып, оной улам ВКП(б) рядына ейтю, каршу-лу элементтер кирип, кейтелип турганынын коркудузы керегин-де, кату эзедип турган.

Партийный документтерди шиндегени ле солуганы бу керекте сюрекей дыаан тутактар барын дыартады. Партияга, чын озочыл, ишкемчи класстын керегине чын беринген, бистин орооннын ишкемчилеринен, крестьяндарынан ла колкючиле дыаткан интел-лигенциязынан талдама улусты, социализм учун дыенюнин дыю-зюн участкторында ченелген, озорло тартыжуда тазыккан уул-дардан индивидуальный талдап алар принцип бистин партиянын партияга дыуудары керегинде сурактар бюдюрерде дыенюлю принциплар болгон, болуп та дыат.

Ого коштой партия, онын рядына чын озочыл улус кирерине неле аргаларды дыаап аларга кичеелт. Уставтын солынталары бу аргаларды чынында бюдюрин дыадылар.

3. Бир кезек нёкёрлёр, азийда партияда тургандарга анылу категория тургузарын дакыглайт. Мен шююзем, ол керек дыок. Партиянын тыш дыанында дыюрген ёйдё бойлорынын берингенин, активный ишчилер болгонын кёргюскен нёкёрлёр керегинде куучыв болуп турган болзо, оморды дыаны кирип турган нёкёрлёрди бастыразын дыуудар ондый ок тёзёлгёлю дыуудар аргалу. Дё ондый улус партиянын тыштында дыюрген ёйдё бойлорынын берингенин кёргюспеген болзо, омор дыуудылбас учурлу болуп, оморго рекомендацияны кемде бербес.

4. Омон ары, рекомендация беречи ле рекомендация алачы дыаныс дыерде иштегенинен улам таныш болгоны керегинде тюзёдо дыакыгылайт. Ишмекчи Крестьяндардын Кызыл черюзинин рядына дыюргендерге, Кызыл Черюнин дыюрюми анылу условьялу болгон керегинде, бай тургузары дыакылат. Мен санагамда, бис бу предложенини туураладар учурлу. Баштапкызында, ол территориальный ла черю парторганизациялардын дыюрюминде кандыйла условия тургузат, онызы дыарабас. Экинчизинде, рекомендацияны дыанысла кожо иштеп, билип турган, предприятияда учрежденинде турган нёкёрлёр берер эмес, дё азийдада кожо иштеген нёкёрлёр билип турган болзо берер учурлу, рекомендация берген улус дыуудар тушта кыялта дыок кожо туржар учурлу эмес. Калганчызында, парторганизация, партияга кирерге турган нёкёр керегинде,—иштеп турган дыеринде рекомендация берер улус дыетпей турган болгожын, азийда иштеген организациядан, эмезе ого рекомендация бергедий, азийда кожо иштеген нёкёрлёрдён сурак эди, угар аргалу болот.

5. Партиянын члендеринин тоозы 500-н ас эмес, дыаан партийный организацияларда партияга дыуудар правоны цеховой партийный дыуударга берип партийный общий дыуундарга тургуспазы керегинде бир канча предложениелер берилди. Партияга дыуудар правоны бастыра цеховой организацияларга берип, баштамы парторганизациялардын общий дыуунында тургуспас керегинде предложениелер берилди.

Мен шююзем, бис мында мындый предложение алар учурлу: партия члендери 500 эмезе 700 ажыра тоолоп турган дыаан заводской партийный организацияларда баштамы организациянын бюросын эмес, заводской комитет тургузарына право берер керек (мунын керегинде съезде шююлте алыжар керек).

Кезик нёкёрлёр ондый предприятияларда районный производственный комитеттер тёзёёр деп, дыакарат. Мен саназам, ол дыастыра, не дезе, ол тушта бисте эки башка кеберлю райкомдор боло берер—территориальный ла производственный райкомдор. Партиянын члендери 500 эмезе 700 ажыра тоололып турган ондый дыаан заводской парторганизацияларда заводской партийный комитеттер тёзёл, цеховой парторганизацияларга уставной право берери дыарамыкту.

Бастыра цеховой организацияларга партияга дыуудар право берери керегинде, эмезе уставной праволорды бастыра цеховой баштамы организацияларга дыайдырары керегинде предложение-

лерди кыялта дьок туураладар керек, не дезе, оло бастыра заводской организациялардын учурын дьабызадар дьолло барып дьат. Бистин шибеебис дезе эн баштап завод болуп дьат, цехке иженип бастыра, заводтын бастыра парторганизацияны чокып салары дьастыра болор. Бастыра заводтын парторганизациянын воспитательный учурын ла партияга дьуударында бастыра заводтын партийный дьууннын учурын дьылыттарга дьарабас.

6. Партийный органдарда кандыйла бюджетю отделдер тэзээр керегинде бир канча предложениелер берилди. ТК тезистери отделдердин тоозын астадарына, ТК-те тэс отделдери кадрлардын Управлениези, пропаганда ла агитациянын Управлениези болор, дьерлерде ого келишкен отделдер болор дегенине амадаганы дьарт. Нёкёрлёр дезе, отделдер элбедерине тескери баргылап, дьаны отделдер, темдектезе, здравоохранение отделине ле стахановский движение отделине тюней ёскёдё отделдер тургузарга дьакыглайт. (Каткы).

Бу предложениени кыялта дьок дьаратпас керек. Менийнче болзо, бирле отдел керегинде сурак блашту болуп дьат, менин темдектегеним коруланар отделдер тэзээр керегинде, оны съезде шююшкедий.

7. Партийный активтар керегинде пункты дьурт организацияларга дьайдырарга дьакыглайт. Бого дьёпсингенде шююлтелер бар учун, съезд бу суракты шююжер учурлу деп, мен санап турум.

Дьёпсинген шююлтелер кандый? Олордын тюп шююлтези, дьурт райондордо, анчадала, дьаандарында коммунисттердин дьанысла, бастыра районный дьуундарын дьууры дьаантайын дьарамыкту эмес болот, айдарда городтордогы чылап, партийный политиканын ёдюп турган ёйдёги сурактарын шююжерине партийный активты дьууры керек болот. Дьёпсинген шююлтелерди алза, оло, дьурт райондордын кёп нургунында кандыйла кыялта дьок учуралдарда организациялардын общий дьуундарын ёткюрер арга бар деген шююлтеден чыгып дьат. Общий дьуундар воспитательный ла организационный дьаан учурлузы дьарт. Кезик нёкёрлёр актив общий партийный дьуундарды солыбазын деп, коркыглап, активты ёткюре дьаан учурлу эдери дьарабас дежет. Бу суракты съезде дьакшы шиндеп кёрёри керек болуп дьат.

8. Бастыра обкомдордо ло горкомдордо бюрого коштой секретариат тургузарын дьакыглайт. Бу предложениени база съезде шююжери керектю. Дьараткан да, дьаратпаган да шююлтелер бар. Дьараткан шююлтелер айдат, качан башкарылтага кыйыш дьок кёп организационный сурактар бюджетерге керек болгондо ого секретариатка тюней кожылта орган керек. Кандыйла суракка бюро дьууры керек дьок дежет. Бу баштапла кёрёрдё, сюрёкей дьылбиркелер, практический дьарамыкту предложение. Дье бир дьанынан секретариаттар бюджетери, бюронын учурын дьабызадарына, коллективный башкарынарынын учурын дьабызадарына, эжелер эмеспе деп, коркуду бар?! Ол, башкарылтынын

көп дьарымын бюродон тапчы коллегияга—секретариатка кечэ-рини экелбес пе? Мен санамам, бу суракты съездте базада шуюжер керек.

9. Партийный руководящий ишчилерге стажты дьабызадарын дьакаргылайт, кезиги десе партийный башкарылта ишке нёкёрлөрдү тударын кандый-бир стажла колбобос деп, дьёп бергийлейт. Мен шуюзем, бу предложение дьастыра, не десе, стаж дьанысла формальный критерийге керек эмес, дье партийный иш ченемели канча барын керелеерине керектү. Партиянын дьинт ле дьабы дьаанаган члендеринин ченемелдерин кыйыш дьок бириктирери керегинде нёкёр Сталинниг кёргюскенин бис ундубас учурлу. Онын учун, уставтын бир кезек пунктарына солынталар эдери керегинде ле партийный башкарылта ишчилердин стажына солынталар эдери керегинде ТК-н тезистериле берилген предложениелер дьаш кадрларды ёрёлөдөрин дьеткилдеп дьат, оной ары дьабызадарына ичкери барары дьарабас.

10. Советский ячейкаларга контроль эдер правоны, производственныйларга туюей берер деп, дьакыглайт. Бу предложение дьарабас деп мен шуюп турум, ол советский ячейкалардын ижинин анылу условияларын индуганынан болот.

Советский ячейкалардын ижинин анылу условияларын индуганы неге апарып турганын СССР Наркомземнын ла СССР Наркомсовхозтордын парторганизацияларынын иш ченемели кёргюзет.

Бу партийный организациялар наркоматтардын башкарылтазынын ижин контрольдойтонына аскылады, наркоматтарда, перефрияла колбожор, ого директивтер берер, экинчи центр тёзөп тургандар. Бу парторганизациялардын шуюшкелеп турган сурактарын кёрюгөр. Наркомземнин парторганизациязы СССР-да аш салар иштин ёдоп дьатканы керегинде суракты шуюшти! (*Каткы*). Бу каткылу! Ол мында отыра Кубаньда, Орто Азияда аш салар иштин ёдоп турган аялгазын билип турган болуп, „директивтер“ берет. Аш дьуунадар кампанияга белетенгени, МТС-ты горючийла дьеткилдегени, МТС-ты финансировать эткени ёскөдө керегинде сурактарды шуюжет. Наркоматты ёткөнип, солыырга ченежет. Бу мынан чике тузалу не де болбос.

Наркомсовхозтын парторганизациязы Кюнчыгыштын совхозторында ёлөн дьуунадар иштин ёдоп турганы керегинде сурак шуюди (*Каткы*). Бу сурак керегинде ол нени айдар? Ол базада „директивтер“ берерге ченежет.

Партийный ла государственный дисциплинаны чек бюджетерин, башкарунын директивтерин бюджетерин шиндеери учун, аппараттын аялгазы, онын ишчилеринин керек бюджетер ле политический качествазы учун тартыжуды тёзөөри ордына, Наркоматын ижинде дьедикпестерди сигналдаар ордында-улус Наркоматтын башкарылтазын периферияны башкарыла солыырга ченежедилер. Бис мында дьарабас практика керектү болодыбыс оны ёрёлөдөргө дьарабас. Бу советский ячейкалардын элементарный задача-

ры керейинде шююлтени булгаган бюдюзи. Бу башкарылтага ёк-көнтөни наркомат ичинде наркомат тургузарга ченешкени.

Советский ячейкалардын ижинин анылары, озор, чыныла советский, учреждениелердин ижин контрольдойтон функция-зы бойына алынбазы контроль бюдюрерине партийный ла советский ёрё турган инстанциялар бар.

Дье бу советский учреждениелердеги баштамы парторганизациялар керекке камаа дьетирер аргазы дьок болгоны эмес. Советский парторганизациялардын учуры анчадала дьаан. Учреждениенин парторганизациязы, учреждениенин ичинде дьедикпестерди бойынын ёйинде темдектеп алгажын, колкючиле дьаткандардын комыдалдары, угузуларын дьартаары, келген улусты дьуудары, (бу керектер Советский учреждениелердин ижинде дьаан учурлу), трудовой дисциплина, аппараттын ижи кандый турганын, ёскёзинде, — советский ячейка ондый дьедикпестерди ВКП(б) ТК ле наркоматтын башкарузына угузуп турза, ол айынча государственный аппараты дьарандыар дьаан керек бюдюрет.

11 10,—7 кижилу баштамы парторганизацияларда, цеховой парторганизацияларда бюро тударына дьёл берзин деп дьакы-глайт.

7 кизи 3 кижиден бюро тутклайт! Мунузы парторганизациянын общий дьуунын бюрولو солууры, бу дьарабас.

Уставка кёндоре отношениию болгон предложениелер ле кожыл-талар ондый, дье менин шююлтемле, озор дьарабас.

Мен, менин шююлтемле, дьарагадый предложениелерге кёчёйи.

1. Кезик нёкёрлёр ВКП(б) уставынын кире сёзин, ороон ичин-де аялгалар кубулганынан улам, кыялта дьок катап дьаныртары-на предложениелер берет.

Мен шююзем бу предложение чике, оны дьарадып алар керек.

2. Дискуссия тужунда сочувствующийлардын группазы керегин-де шююлте алыжары тын болды. Шююлтелердин кёп дьаныла болзо, сочувствующийлердин группазын дьогылтар керек.

Партияны кюреелей, партийный эмес актив сюрекей дьаан ёзюп, партияга дьаныдан дьуудары башталганда эмди сочувствующийлар-дын группалары бойларынын учурын дьылытты деп, нёкёрлёр кёргюзет. Партияга дьуудып алары кёп нургун сочувствующийлер группазынан туура ёдёт. Мунун керегинде, темдектезе, калганчы эки дьылда кандидатка дьаныдан дьуудып алгандардын тоозын-да сочувствующийлер 21 ле процент болгонын керелейт.

Бис бу практический ченемелди тургузып алар учурлу ба? Мен бодозом алар учурлу.

Партияны кюреелей, партияны албатыла колбоп турган, кёп то-олу зорганизациялар бар. Менин кёстёгёним профессиональный союз, ол бойынын члендерин воспитывать эдер ижин ёткюрап, профессиональный союзтын члендеринин кемин коммунистиче-ский авангардтын задачаларын билерине дьетире, партийный болорына дьетире кёдюрп, бойынын талдама улустарын парти-яга кирерине белетеер учурлу.

Бистин профсоюзтар бу задачаны бойларынын алдына дьеткил тургуспайдылар, дье профсоюзтарда иштегилеп турган коммунисттердин чике задачазы—профессиональный организацияларла воспитательный ишти союзтын активтарын ёрё талдамаларын партийный болор кемине дьетиргедий эдип, ёткюрери болот.

Бисте дьоннын башка бёлюнген организациялары бар—советтер, комсомол, кооперация, осовнахим ёскёдё, оморды эбиреде элбек партийный эмес актив бар, омордын талдамазын бис партияга дьуударына ылгап алар аргалу.

Мундый болуп турганда, сочувствующийлардын группалары ишмекчи класстын, колхозный крестьянствонун ла интеллигенциянын талдама улустарын партияга кирерине белетеер арганы тапчыладат.

Мен санзам, бёлетеген, талдама озочыл улусты сочувствующийлардын группазына эмес, кёндре партияга кандидат эдип алары артык. (*Колчабыжу. Юндер—„Чын“*).

3. Партиядаг дьастыра чыгарылгандарды ойто тургусканы керегинде дьёпти печатька саларын дьакып турулар.

Бу кожылта чике, дьарадылар аргалу.

4. КПК-н ижинин бдюмин кубултары керегинде предложение, Советский контрольдын комиссиязынын ижинин бдюмин оной-ып ок кубултарына апарар болуп турганынаг улам, Советский Контрольный Комиссиянын керегинде пункты уставтан чыгарарын, КСК керегинде положениени советский ээжилю дьёптёёрин дьакыгылайт.

Мен саназам, бу предложение чике, не дезе, бистин советский дьагнын законодательный ла исполнительный органдардын структуразында конституционный солунталар КСК керегинде дьарагалый, тюзедю эдерин некейт.

5. Оной ары, уставка кожолта бар, оны дьарадарга керек. 18 дьашка кирген нёкёрлёр партияга дьуудылар деп уставка айдып саларын дьакыглайт (*Колчабыжу*).

6. Уставта комсомол керегинде бир канча сурактарды чокумдаары кыялта дьок деп бодогон, сюркей учурлу кожылталар берилген. Бистин уставта комсомол керегинде дьеткил кёргюзилбедн. Уставта сомсомол керегинде юч пункт бар. Баштапкызында, дьашёскюрюм 20 дьаштудангала дьанысла комсомол ажыра дьуудылары айдылат. Экинчи пункта, комсомол райкомынын рекомендациязы партия члендеринен эки рекомендациязына туюндежери айдылат, ючюнчи пункт,—кайда баштамы парторганизация дьок дьерде, партийно-комсомольский группалар тёзёёри керегинде айдылат.

Партия ла комсомол бойы-бойларыла колбулу болгоны керегинде тургускан уставной бу положениелер эмди дьедикпестю. Менин шююлтемле, мундый эки суракты съездте шююжерине тургузарга керек.

Баштапкызы: Партияга кирген комсомолдор, комсомолдын „командный“ составы эмес болуп турган болзо,—мен рядовой ком-

комсомолдорды айдып турум, олор эки организацияда- партийный ла комсомольский организацияларда турар учуры дьок. Партия-нын поручениезиле, комсомолдын башкарылта органдарында каруулу иш иштебей турган комсомолдор, дыанысла партийный организацияга турган болзо, чике болор. (Колчабыжу).

Практика мындый, — бисте комсомолдон партияга 25—26 дьашка дьеткен, ёткюре ёскёндёрдиле кёчирерин баштайдылар (бу срагай ла чындык практика эмес). Эмдиде комсомолдо гйдадылар: эг баштап ёткюре ёзип калгандарын партияга кёчирерибис, онын сонында дьинт кадрларды кёчюерибис. Партияга дьинт улусты 18 дьаштан ала дьуудылары керегинде уставта кожолта, комсомолдо воспитательный ишти тыгыдарында дьаан учурлу. „Дьирме дьаштулар“ (каткы) бисте уур аялгалу дьюрюлер, не дезде, олорды комсомолдо „дьёптёндиргилеп“ партияга берерине мендебейдилер, олор дезде, кючи кирген гражданский бастыра праволу улус болглап дьат. Мен бодозом бу улусты комсомолдо 5—6 дьыл артык туткылап, олорго партияга кирерине тутадары дьарабас.

Комсомолдо башкарылта иш ёткюрбей турган партияга кирген комсомолдорды дыанысла бар, чикезиле, партийный организацияларда турар учурлу эдер керек. Ол тушта, олор воспитательный ла организационный иштин школын бастыразын партияда ёдёрлёр. Олор ненин учун эки райкомго, эки баштамы организацига подчинятся эдер учурлу? Олор ненин учун, кандый кружокко—комсомолдын ба, эмезе партиянын ба кружогына дьюрер учурлу деп, санаркаар учурлу? Мен саназам партийный комсомолдордын аяалгазын чокумду дьартаар керек. Сен комсомолдо воспитаниенин белетемиршколын ёттин, сен партияда болор учурлу, сен онын рядына дьуутырып алдын. Айдарда сен онын организациязында иштеп турган болтырын. Мен саназам комсомол дьашту коммунисттердин аялгазында бу дьартамыл эдер, ол ок ёйдё комсомолдын бастыра воспитательный ла талдама улусты партияга белетеер ишти кёдюрер. (Колчабыжу).

Экинчизи. Менин-шююлтемле болзо, комсомолдын государствен-ный ла хозяйственный сроительство учуры тыгыыр ёй дьеткен оны партиянын уставында темлектеп салар керек.

Нёкёрлёр, комсомол, ол дьаан учурлу болзо до, ол партияга дьаан болуш дьетирип турза да, бир дьедикпези бар, ого комсомолдын ла бистин парторганизациялардын адьарузын кыялта дьок тартар керек—онызы комсомол государственный дьюрюмге дьеткил турушпазы, комсомол бойынын ичинде керектерге ёткюре кичеегени.

Бис эмди керекти ёскё дьанынан кёрёр учурлу: комсомолдын агитационно-пропаганда иш керегинде айткажын, ВКП(б) ТК-ин калганчы постановлениези аайынча бу иш дьанынан партия иштеери срагай дьарт кёрюнет. Бис бу дьанынан комсомолго кадрларла, ченемелле, канайтала болужар учурлу. Онон башка неде дьок.

Комсомол ичинде иш—сюрекей дьаан керек. Дье ол неге болуп ёткюрилер? Ол бойынныг амадузы болбос. Комсомолдын бастыра ижи комсомолдорды государственный ла партийный ишке активный туружарына, партиянын *большычызы* болгон бойынныг комсомол учурыла колбулу дьаан задачаны бюдюрерине беле-тесер кереке кезе бурулар учурлу деп, мен бодоп турум.

Практический алза бу не? Практический ол темдектезе кайда баштамы парторганизация дьок, дье баштамы комсомол организация бар, ондо партийный директивтерди активный бюдюрер рольды ол бойына алар учурлу. Ол нениг учун хозяйственный сурактарды шююжеринде, бюдюреринде туружып болбос учурлу? Колхозтын правлениезинде порядок дьок, аш чачарында коомой, труддисциплина коомой болуп турза,—бу сурактарды комсомол организация нениг учун шююшпес учурлу? Комсомол организация нениг учун колхозтын правлениезинин коомой ижи керегинде шююшпес коомой правленииин дьакшыларыла солгадый эдип керекти не тёзёбёс? Комсомол организация нениг учун дьуртсоветте коомой порядок керегинде суракты шююжип кёрбёс.

Ол, эмди баштамы парторганизация дьок керегинде эмди бюдюретендер дьок болуп турганда партийный поручениелерди, директивтерди партиянын райкомнын поручениезиле бюдюрерин бойына не алып болбос? Мен саназам, комсомол организация муны бюдюрер аргалу да, учурлу да. Комсомол организациялар парт-организациялар алдына, государственный ла хозяйственный иштердин дьаан ла кичинек сурактарын преприятыа, эмезе колхозто хозяйственный ишти дьарандыар керегинде, стахановский движение керегинде, мылчанын аялгазы, прачечныйдын аялгазы ороомдо дьюрюжеринин коомой ажизи, школдо баштак, хулиганство ёскёдё керегинде сурактар тургузар инициатива праволу болор учурлу—бистинг социалистический, хозяйственный строительствонун бастыра дьаан ла кичинек сурактарын мен база дьаныртып айтпазым. Бистинг комсомол организациялар бу сурактарды кёп бюдюржилеп туру ба? Ас деп, бюдюмчилеп турум. Комсомол организациялар дьанысла комсомол ичинде иштеп, керегин шююшпей, дьанысла бойынныг дьулугында кайнабай, мундый сурактарды бюдюрерин алынгажын олор оныла, бистинг бастыра социалистический хозяйстводо активный туружар, элбек дьолго чыгарлар. Партийный ла государственный деятель кадрлардын ёзюми дьаан тюргендеер. Комсомолдор воспитаниенин чокумду чын школын аларлар. (*Колчабыжу*).

Мундый болгонында партийно-комсомольский группаларды дьогылтар предложениелерди, бу группалар дьюрюмге келишпес деген шююлтеден чыкан, олордо дьюрюм дьок болуп олор эмди нени эдерин билбей турган деген предложениени дьарадарга келишпес деп, шююп турум. Партийно-комсомольский группалардын ижине дьаны содержание кийдирзебис, темдектезе, дьурттын коммунисттери парторганизация тёзёёрине тоозы дьеткил эмес

болуп комсомолдор кожо дьуулза, колхозто керекти канайып дьарандыраарын кожо шуюшпес, дьуртта политический хозяйственный ла культурный иштердин бир дьолын дьептэжиб алып иштезе, ондый партийно-комсомольский группаларды дьоголтор эмес, корулап артырар керек (*Адьлу колчабыжу*).

7. Онон ары предложение, партиядан чыгарткандардын партбилеттерин, чыгарганын обком дьептэерине дьетири айрып албас деп тургузат. Бу предложение чике, оны дьарадар керек.

8. Горкомдордын, райкомдордын пленумын бюдюн дьарым айда бир катаптап ас эмес дьуур деп, предложение болды. Бу да предложениени дьарадарга келижет.

9. Уставтын бар параграфын солуп, дьюске дьетпес коммунистту парторганизацияларда партгруппалар тэзээр арга берзин деп, дьахыдылар. Устав аайынча, партгруппалар дьюс, дьюс артыктай коммунистту парторганизацияда тэзёлөрүн слер билеригер. Мен санамам, бу предложение база да дьарадылгадый.

10. Уставка база бир солунта берилген, онызы, партияга дьуудар тушта ол алынып турган кижиден общественный организациялардан отзывту болорун некебези. Мен санамам бу предложение дьарамыкту. Партияга кирегине партийный некёрлёрдин рекомендациязы дьеткил.

Уставка дьарадып алгадый предложениелер ле кожылталар ондый.

* * *

Некёрлёр, уставтын сурактары аайынча дискуссиялар партияга дьаан туза дьетирди. Ол, партиянын члендери, партиянын дьюрюми учун карулузы ёскёнин, кажыла партиецтин партия—энези керегинде кичеемели ёскёнин кёргюсти. Дискуссия бистин партиянын члендирин идейный бирикени дьаан ёскёнин кёргюсти.

Дискуссия бойынын кемиле, бистин партиянын дьюрюминде качанда болбогоныла ётти. Ол, партия бойынын рядтарын, партиянын деятельнозы качанда кёрюнбеген ёзюмин бергедий, бастыра активный эдерине, бастыра тебююле барып дьатканын кёргюсти.

СССР ёзюми дьаны дьолына социализмды бюткил бюдюрюп, социализмнан коммунизмга табынан кечёр дьолго кирди.

Бистин всемирно-исторический керектин бу дьаны этабында бистин партиянын рольы ла учуры онондо бийик кёдюрилер.

Партиянын алдына дьаны дьаан перспективтер, дьаны улу, чюмдю задачалар тургулайт. Бистин партия бу задачаларды бюдюрерге, коммунистический общество тэзээр учун тартыжда озо-чыл дьуучыл болгон рольын бюдюрерге, организационный оружиезин турум дьок курчудар учурлу. Партиянын, бистин съезде дьарадылган уставы, дьеню алган социализмнын уставы, коммунизмга табынча кечёрин дьенюлю бюдюрерине, партиянын члендерин дьепсендирген устав болуп дьат. (*Экпиндю колчабыжу*).

Озочыл теорияла дьепсенген, эн озочыл политикала организацияла, сранайла озочыл класстын идеологиязыла дьепсенген, бойын кюреелей кеп миллион улу советский албатыны бириктирген бистин партия коммунизмга табынан кечери учун тартыжуга барып дьат. *(Экпиндю колчабыжу).*

Дьыдып турган капитализмнын кючтери бистин дьепюлю бариш дьатканыбысты токтодорго бир катап ченешкен эмес, мынан да ары ченежер.

Мынан ары уурлар болорун бис билип дьадыбыс. Бистин алдыбыста чюмдю дьаны задачалар турганын бис билип турубыс. Дье бис учуна дьетири дьеню алар средстволорды, условияларды билип турубыс.

Нёкёр Сталин партиянын XVI-чы съездинде, бистин партия, ол уурлардан коркубас болзо, керекти кайдаар башкарып апарарын билип турза, дьендирбес деп айткан. Ондый дьендирбес партия, бистин улу большевистский партия болуп дьат. *(Бастыра залдын' экпиндю колчабыжузы, ончолоры тургылайт).*

Нёкёрлёр, бис пролетариаттын улу стратегтеринин черюзинин, Лениннин—Сталиннин черюзинин дьуучылдары, ленинско-сталинский ТК-ти кюреелей, бойынын юредючизи башчызы нёкёр Сталинга кюреелей бириккен дьуучылдар, бойыбыстын, ады чуузы дьайылган, большевистский мааныбысты коммунизмнын бюткюл дьенюзине апарарыбыс *(Бастыра залдын' экпиндю колчабыжузы).*

Бистин улу партия эзендик болзын!

Большевистский партиянын, бастыра советский албатынын, бастыра прогрессивный озочыл албатынын гении, меези, дьюреги, бистин Сталин эзендик болзын! *(Экпиндю узак орацияга кечип турар колчабыжу, ончолоры тургылайт, кыйгы: „Ура“).*

БАЖАЛЫКТАРЫ

	Стр.
Кире сес	5
Партияга аларында категорияны дьок эдер керегинде	10
Партиянын члендеринин праволоры керегинде	14
Массовый чисткаларды дьок эдери керегинде	17
Партиянын программазын билип алары ла алынары керегинде	26
Партиянын ич дыанында демократия керегинде	27
Кадрларды талдап, бюдургенин шиндесери, партийный ишчилердин дыаны кадрларын ишке тургузары керегинде	30
Кадрлардын теоретический ле политический сондогонуны дьогылтар керегинде	35
Партаппаратты дыангырта тезеери ле бастыра союзный конференциялар керегинде	37
Производственный ла советский баштамы парторганизациялардыг задача- лары керегинде	39
„ВКП(б) уставында солунталар керегинде“ докладтын тезистери айдынча дискуссиялардын итогтары керегинде	44

Ответ, редактор перевода *Н. Куранков.*

Техн. редактор *А. Хахалин.*

Сдано в производство 1/VII-39 г. Подписано к печати 8/X-39 г. Формат 60×92¹/₁₆. Объем 3,5 п. л. (в 1 п. л. 44800 зн.) Уполномоченный облито № Б -257
Заказ № 873 Тираж 3000 экз.

г. Ойрот-Тура, тип. им. Клары Цеткин, Социалистическая, 20-а.

0.03

Баазы 25 эчка
Цена 25 коп.

440.45

А. ЖДАНОВ
ИЗМЕНЕНИЯ
В УСТАВЕ ВКП(б)
На ойротском языке